

Impressat: 10600

UNIVERSUL LITERAR

N. N. TONITZA : STUDIU

An. XLII, Nr. 41.
10 Octombrie 1926.

Icoana cu busuioc

Pe zidul alb spoit curat,
Argintu-i vechi se deslușește
In ce arhondarie uitat
In svon de clopote de Paște,

De când o noapte ne-am iubit
Sub o icoană făcătoare
De mari minuni — Sunt ani de vis
De-atunci și amintirea moare.

Nici mănăstirea n'o mai știu,
Nici care îmi era iubirea —
Dar din trecutu-mi azi pustiu,
In busuioc uscat învie

Icoana sfântului noroc
Cu-argint de suflet înveșită —
Și-o văd mereu și'n piept o port
Ca o lumină liniștită.

Cântec

Gânduri, sfărâmate,
De zăgazul sorții,
Gânduri, de iubire!
Gânduri înecate
De apele morții!
Gânduri sfărâmate,
Cioburi adunate,
De Dumnezeire!

Gânduri sfărâmate,
Lacrimi înturnate,
la cer, azi, senine,
D'alba scânteiere,
Din albastre sfere,
Aruncași spre mine!
Gânduri înecate
De apele morții!

BCU Cluj / Cerbul
ION PILLAT GIOVANNI PASCOLI ARTUR ENAȘESCU

Piersicul

Mă gândesc la un vechiu cimitir de morți
învechiți, din Livorno; în el, ca să doarmă,
nimeni mai vine; închis e mereu; și negru
de 'nnați chiparoși.

Printre trunchiurile lor nevăzute de nimeni
închise de zidul înalt și de porțile, care
uitat-au că stau pe fașâni, s'ar crede
moartă și Moartea.

Dar totuși, într'o frumoasă zi de April.
peste negrul acela văzui, trandafir de flori
proaspete, vie, ieșind peste zid, o creangă
subțire de piersic.

Copil de sâmbure necunoscut, de-atuncea
crescut-ai tu printre morții necunoscuți?
răvnești acum la migdalii cei poleși
de zori prin grădini?
Ori chiparoșii uitați, plâpând și sălbatec,
de-anahoreți?
cu zâmbetul tău îi alinți, tu, copil
pripășit și de milă ținut în acea sihăstrie

Trad. de AL. MARCU

(Din vol. Myricae ciclul „Alberie fiori”)

Sărbătorile în familie

de HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Așa dar pleca! Era un mare noroc și o mare nedumerire. Se temea deopotrivă și să plece și să nu cumva să rămână.

Prin ce întâmplare providențială se hotărîse plecarea ei tocmai într-un ceas când nu știa încotro să apuce! Maricica vara ei lă, care sta destul de liniștită de vreo trei săptămâni îi spusese la acel dejun că pentru Crăciun sosese socrilor ei și începuse a face gospodărește socoteala paturilor. Atunci Alexe se simțise de prisos, cu toate că Maricica nu avusese nici un gând de felul acesta, o știa bine.

Leșise pe stradă fără căpătâi ca și deunazi ca și cum strada avea să-i spună iarăș ce să devină și iată că în dreptul Academiei un tânăr sărise sprinten dintr-un automobil și venise drept spre ea. Un moment rămăsese nedumerită.

— Ce? Nu mă recunoști! sunt Paulică!

Era fratele ei Paulică. Nu l'ar fi recunoscut. Când plecase ea deacasă era un liceean. Acum era doctor. E drept că îl mai văzuse odată din treacăt, dar atunci purta uniforma, își lăcea stagiul și ea pe timpul acela era atât de distrată pentru tot — afară de un singur lucru.

Paulică comunicativ ca și cum o văzuse în ajun îi spusese:

— Nu vii cu noi acasă de Crăciun! Mergem toți: menajul Dinu, Georgeta... Numai așa e de suferit provincia! Vino cu noi! Are să fie o vacanță faină!... Ești liberă!?...

Era o întrebare sau o afirmație! Ce știa de ea Paulică? Ea nu știa de ei nimica... Să meargă acasă de Crăciun?

Propunere extraordinară! Nu fusese acasă de cinci ani și de trei ani nu mai comunicase cu niciunul... și acum deodată să se întoarcă cu așa multă lume la un loc... cu frații ei! Niște necunoscuți aproape cum i se păruse deunazi Paulică... Dar propunerea venea tocmai la un moment așa, de greu, când se simțea de prisos în casa Maricicai, invadată și ea de neamuri, pentru sărbători.

Paulică stăruise făcându-i un tablou glumeț al Galațiilor și al victoriei de familie. Alexe nu promisese nici un refuzare, îl va preveni la telefon sau în cel mai rău caz se vor întâlni în gară. Ei plecau sigur Joi cu trenul de după amiază.

Seara la masă, numai ea să vadă ce răspunde Maricica, Alexe spusese că are de gând să se ducă și ea de Crăciun la Galați. Maricica începuse cu simplitate un plan nou al odărilor:

— Atunci camera ta o dau socrilor l... Bine faci că te duci acasă!... dar să nu stai mult și când te întorci să vii tot la mine — până când te vei așeza. Eu aș vrea să te țiu aci mereu, dar știu că îți trebuie un confort mai bun... O artistă?

Cuvintele Maricicai, erau pline de bunăvoință dar hotărâre dintr'odată două lucruri foarte grave: Că va pleca acasă pentru Crăciun și că va trebui să-și caute apoi o locuință.

Cum verișoara o socotea acum ca și dusă, se temuse nu cumva acum ceilalți să plece singuri și telefonase lui Paulică îndată... El primise vestea cu manifestări de bucurie:

— Ura! Fain!... Are să fie o „folie“! Tânărul doctor care părea foarte încântat de persoana lui și cam sceptic era totuși un băiat destul de vesel și avusese mai ales ideea asta așa de bine venită deși așa de turburătoare: să meargă Alexe acasă în familie!... Ea, de doi ani de când era refintoarsă la București, nu

se gândise niciodată la ei... nici chiar deunazi când nu știa încotro să apuce și o culesese de pe drumuri verișara Maricica ca pe o epavă ilustrată: — marea artistă Nyie?

Maricica o găzduise trei săptămâni ca pe o mică regină — o tristă regină — și timp de trei săptămâni i se păruse că e în alt oraș necunoscut, umblase prin cartiere neobicinuite, făcuse curse la percepții, la mișcări pentru Maricica, ca să treacă timpul — timpul nefolositor. Stase ascunsă, fără să dea semn de viață dincolo... Și acum pleca în familie?

Avea o familie... după ce atâta timp o putuse uita și se putuse lipsi de ea.

Maricica spusese că la întoarcere va trebui să-și caute o nouă locuință! Indepărtase acel gând. Il refuzase... Asta avea să fie mult mai târziu... peste o lună abia! O lună întreagă era asigurată. Era destul ca proiect de viitor!

HORTENSIA P. BENGESCU

Intr'una din zilele care precedase temuta plecare, Maricica după ce terminase dejunul, își regulase camera și luase cheile, după ce servitoarea plecase la bucătărie și cei patru băieți la școli, vroise să-i vorbească serios și luase un aer solemn. Alexe devenise palidă neștiind ce-i poate spune — deși nu avea nici o vină — dar era meru străină acolo și deaceia totul o speria.

Maricica vroise numai să-i dea sfaturi. Ducerea ei acasă trebuia să aibă un rezultat. Tatăl ei era dator să-i dea socotelile moștenirii și să lămurească partea ce i se cuvine. Chiar dacă nu avea nevoie, de ce să se lipsească de ceace îi aparține!

Alexe avea nevoie... o mare, o cumplită nevoie! dar nu se gândise la acele socoteli. Maricica cu toate că nu știa nimic de nevoile ei, avusese o idee foarte bună.

Totuși acasă, Alexe se ducea ca o musafiră neașteptată, poate chiar nedorită de tatăl ei și acolo avea să stea la adăpost de orice griji trei săptămâni. Era un lucru de căpetenie... Cum oare atunci să ceară socoteli? Bani sunt pricină de discordie. Deaceia pe când mul-

țumise verișoarei de sfat, Alexe știuse că nu va îndrăzni să ceară celor de acasă decât adăpostul și uitarea.

Trenul se legăna cu mers ritmic. Plecase, nu mai putea fi îndoială! Adinioarea încă pe când aștepta în gară pe ceilalți, era nesigură.

— Dacă nu vin — își spunea — sau dacă nu îi întâlnesc, nu mai plec! Totodată era îngrijorată nu cumva să nu-i întâlnească sau să nu-i recunoască. Ce ar fi făcut!... Apoi, fiindu-i deopotrivă penibil să plece sau să rămână se resemnase, „lăsase să fie“; așteptase pe peron alături de geamantanul ei; nu luase cel puțin numărul hamalului, iar la mulțimea care o amețea trecându-i sub ochi nu se uitase de teamă să nu-i vadă pe ei sau, de teamă să nu-i piardă! Ei! Frații, surorile? Alexe avea frați și surori. Era un fapt pozitiv care acum o lună era un fapt foarte vag ca și inexistent. Gândurile i se învârtău în jurul acestui lucru ca un refren obsedant.

Hamalul sosit o liniștise. Mai era timp. Alexe vroise să-i spună ceva cu o voce blândă. Avea nevoie de el în orice fel. Dacă cumva rămânea, hamalul ar fi trebuit să ia o holărire, sau ar fi urmat-o de-a dreptul în tren și astfel ar fi trebuit să plece, chiar singură, li vorbise totuși cu un glas uscat. Atunci fiindcă își auzise glasul uscat se simțise bătrână. Se închinase cu creți mici la ochi și la gură, și așa crezuse că o văd și trecătorii. Dar cum o camionetă îi asvârlise în obraz un strop din umezeala peronului, scosese oglinda mică și văzuse acolo cu mirare fața ei tânără, aceeași. Tocmai atunci fusese apucată de umeri. Era Paulică.

— Ai venit? Bravo!... Ceilalți sunt și ei peacolo cu o sută de pachete. Nu ne ocupăm de ei... Eu... Frei! — și își arătase mâinile elegant înmănușate libere de orice povară.

— Mi-am strecurat trusa tot la ei!... unde merge mîia... un singur costum nîi-ajunge... Și gălăria!... tu uii! Epantată! Ieri am cumpărat-o. Am să tâmpesc cu ea Galații lui papa... Tu?

Alexe își arătase valiza unică.

— Bravo! Așa te vreau!... Chic!... Uite trenul!... Hai bobocule urcă-ne că-ți dau sutarul?... Ce?... Nu e loc? Lasă că se face!

Un domn în adevăr declarase că trece la vagon-restaurant și cedase locul Alexei. Paulică îndemânatec se strecurase între două dudui conciliante, calculând chiar să aibă și răzămătoare.

— Altfel vă fac figura! Am mal de mer! — apoi cu un gest de prinț dase cinci lei hamalului, care se ploconise.

Acum, porniți abia de zece minute. Paulică dormea. Ce noroc că Paulică vorbea de obicei singur pentru amândoi! Un mare noroc!... Dar ce familiar era. Ea, abia se deprindea cu el. Când se despărțise de ei, Paulică era fără nici o personalitate, ca toți din casă dealtfel.

Așa dar asta era personalitatea lui Paulică: — Pălăria... Bravo!... fain!... o folie! — Totuși Paulică era doctor.

Alexe se uită curios la capul lui adormit. Doctorul Paulică era brun, imberb, frumuseț. Desigur nu era un medic grav... Se ocupa oare de ceva?... Și ceilalți unde vor fi fost?... Bine că nu erau în același vagon. Ce-ar fi putut vorbi împreună cinci ore de drum!... Pe cea de a doua, Victoria, Tory, o văzuse acum vre-o doi ani trecuți, la Viena, venită în călătorie, de nuntă. Pe bărbatul ei însă nu și-l mai amintea de loc. Atunci la Viena era așa de ocupată, de fericită... Fericită! își repetă cuvântul în minte. Era exact cel care trebuia pus acolo,

C. VLADESCU: NATURA MOARTA

dar nu-i desvolta nici un fel de simjire. Nu avea nici o savoare, era insipid. Mai era și Georgeta, cea care lucra ceramică de artă, pare-se. Pictorița, cum îi zicea Paulică.

Așa dar „papa“ îngăduise să se ocupe de pictură.

Pe cea mică o va găsi acasă! Trebuie să fi avut vre-o 16 ani. Era fina ei. O botezase când ea singură era o copilă de 12 ani. Ce idic, să pui un copil să boteze! O idee cu rostul ei. Arhitectul comunal Panu nu avea decât leafa lui și nevasta lui de a doua nici o zestre. Dela cea dintâi însă, dela mama Alexei, rămăsese ceva avere, cu care crecuse pe toți ceilalți. Acel botez era o obligație creeată Alexei, unica moștenitoare a unei tutele așa de bine întrebuințate.

Alexe fusese o nașă bună. Nu ceruse până acum nici o socoteală. Acum era timpul să ceară. Desfăcu sacul de mână și numără de două ori banii din el. Nu erau mulți. Își aminti sfatul Maricicăi: Cere ce e al tău!

Avea dreptate, mare dreptate.

Așa dar acasă va găsi pe cea mică, pe Didi — Bu — cum își scâlciasse singură numele de Didina... și pe tata. Dintre toți copiii numai Alexe nu îi zicea „papa“. De tatăl ei avea o suvenir tristă. Pentru a-și cruța îngrijorarea încetă de a se mai gândi la ei. Avea un teanc de ziare. Tot drumul citi cu priviri rare spre peisagiul scarbăd care defila: ici colo urme de zăpadă sau țarina noroiasă. Un timp element pentru luna Decembrie.

În gară fusese tumultul pe care îl spera. O încrucișare de exclamări pierdute în șgomotul debarcării, țipete care înconjurau coletele numeroase.

Paulică nu o uită; el se credea oarecum obligat să o îndrumeze. E drept că era aiurită, dar lipsa oricărei limpezimi îi era prielnică. Făcea parte dintr'un tot. Se lăsase luată de curent.

Paulică avărlise geamantanul ei în mâinile unui tătar mic: — La automobil! strigase. Fascinată de valiza care fugea în mâini, negre și nesigure Alexe porni după ea. Sosise lângă automobil deodată cu Paulică și cu o domnișoară elegantă și tanțoșă.

— D-ra George! — cum i-o prezintă Paulică și cum o cheamă pictorii și gazetarii în mediul cărora ca și Paulică își trecea timpul. După o ezitare surorile se înbrățișară.

— Precauțiune! — strigă Paulică și explică cu Georgeta își forma gura artistică, așa cum concepea ea să o aibă, din aplicarea roșului de buze.

— Ești un măgar — îi spusese Georgeta, cu voce grațioasă. Așa se tachinau pe semne între ei.

În fața automobilului Alexe avusese o ezitare: — Birjă? — întrebă.

— Doamne ferește! Rudele lui Dinu Dinescu nu pot întrebuința decât automobilul. Știi desigur că cumnatul e cel mai fain automobilist din România mare. Nu e zi, să nu aibă un accident.

Nu! Alexe nu știa nimic de cumnatul ei nici de ceilalți, deși păreau a avea o existență destul de importantă.

— Mai ales când Dinu are onoarea să te transporte pe tine „admirajia“ lui!

Nu știa de loc că e „admirajia“ — cum zicea Paul — a cumnatului Dinu. În adevăr cunoștea prea puțin lucrul de familie dar intrase dintr'odată în miezul ei.

Locuința familiară nu mai era aceeași dedemult. Arhitectul Panu de când era văduv se mutase într'o casă mai mică, dar erau aceleași mobile întocmai. Se adăogase câteva fotografii: Dinu cu Tory în diferite poze și tabloul mare al mamei vitrege. Pe când trăia era în perete acel al mamei ei adevărate. Acum nu se mai vedea. Alexe se gândi să îl ceară pentru ea dar nu fu sigură că se cuvine. Dealtfel de mama ei își aducea aminte puțin. În schimb ținea foarte bine minte pe cea de a doua martiră. Nu fusese de loc rea cu ea, compătımise dimpotrivă una cu alta, fără să-și poată fi de vre-un ajutor. O femeie de treabă care murind scăpase de o viață urăcioasă.

„Papa“ — cum îi spuneau pe tonuri felerite copiii, era același. Totuși pentru ea care nu îl văzuse demult, timpul lucraseră asupra lui într'un fel ciudat. Nu era îmbătrânit dar prinsese pe loc un fel de mucegaiu.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

La o repetiție generală a nu știu cărei drame simbolice (o piesă nereușită) când personajul principal se opri un pic între două tirade ca să respire. Tristan Bernard profitând de clipa aceasta de tăcere, se ridică fără șgomot în fotoliul său și se strecură încetșor spre ieșire.

Dar nu s'a terminat! îi șopti cineva în treacă.

— Păi tocmai de-aceea...

Într'o zi, spune umoristul francez, intrând la un telal, întrebai cât costă o statueta:

— O sută douăzeci de franci, răspunse negustorul.

— Prea scump! Optzeci de franci nu vrei?

— E aproape degeaba, domnule, pierd dacă v'o dau așa; dar cu d-voastră nu vreau să mă tocnesc.

Nici prin gând nu-mi trecuse să cumpăr statueta mediocră pe care o țineam în mână, dar amabilitatea telalului mi'flată grozav mândria. Un scriitor e întotdeauna satisfăcut să se știe recunoscut. Plății deci, și:

— Mi-o trimiteți acasă, nu-i așa?

— Da, desigur, cum să nu! Vă rog însă... cum vă numiți?

— V, îi spunea într'o seară cineva umoristului, a devenit insuportabil cu mania lui de a povesti de câte treizeci de ori în șir, cuceririle pe cari le-a făcut.

— Scuză-l și tu, zise cu indulgență Tristan Bernard, a-și povesti campaniile în cari au luat parte, e mania tuturor invalizilor...

Acum câțiva ani un grup de femei frumoase și de artiste, luau masa împreună cu umoristul. Se vorbea de ultima piesă a lui Henry Bataille.

— Se pare că e capo d'operă, rosti una din cele mai pedante dintre comsesene.

— Da, da, este, întări Tristan.

— O cunoașteți? Ah? spuneți-ne și nouă subiectul?

— Iată: e vorba de un fiu incestuos cu mama lui timp de zece ani. La un moment dat, după acești zece ani, află că nu e mama lui. Atunci îngrozit se sinucide!

Într'o zi un scriitor mediocru spuse lui Balzac:

— Am mândria să pot spune că sunt fiul operelor mele!

— Bravo! Atunci, te rog să transmiți tatălui d-tale toate felicitările mele, răspunse Balzac, l-ai scăpat de o gravă responsabilitate!

Heine fiind pe patul de moarte, doctorul căutându-l, vroia să constate progresele boalei de piept, care-l răpunea, îl întrebă:

— Poți să flueri?

— Nu, răspunse Heine cu un suspin, nici chiar o piesă de Scribe!

RUD. A. KNAPP.

Edmond Rostand

Ultima noapte a lui Don Juan

— Poem dramatic postum —

Un palat la Veneția. O sală mare deschisă care dă spre Marea Adriatică. În mijloc o masă pusă, luminată cu torțe.

DON JUAN

Vin din Canale Grande. Pe apa străvezie
Ori care luntre poartă o fină broderie
Și totocmai ca soția lui Putifar ce vede
O mantie fugară, de-aseenea ai crede
Că broderia-aceasta oprește luntrea'n loc.
Prietenii aicea al valurilor joc
E mai perfid sub cerul albastru și senin
Ca ochii de femeie la care mă închin.
Mi-a fost de-apururi scumpă o apă liniștită
Adriatica mi-e dragă fiind căsătorită.

SGANARELLE

Ah!...

DON JUAN

Sigur cu un doge; iar eu amant îi sunt.
O! te pricep lagună cum nimeni pe pământ
Nu te-a'njeles; vreau unda să fie pe deplin
A mea. I-arunc inelul.

SGANARELLE

Inelul de rubin?

DON JUAN

Nu, un inel de sticlă.

Nu înțeleg de fel

DON JUAN

Sunt doar atâtea taine ciudate, Sganarelle
Veneție! Frumoasă și subredă cetate
Cu stâlpi subțiri de ipsos și pietre dantelate
Cu ziduri șlefuite, cu străzi ce'noată'n ape
Când doi amanți își chiamă iubirea mai aproape
Și vor să-și schimbe visul cu-al dragoste: inel
Inelul-acesta este de sticlă, Sganarelle

SGANARELLE

Cei zece ani trecuta-au, stăpâne, stăruiesc

DON JUAN

Ce-ți pasă fie, oare?...

SGANARELLE

Plecași?

DON JUAN

Nu, mă gătesc

De bal.

SGANARELLE

Așa?...

DON JUAN

Mai tare ca mândrul Anibal

Mă bucur de izbândă îndată după bal

SGANARELLE

Dar dacă vine ora temută, totul pier

DON JUAN

Când pomenești de oră ea vine

SGANARELLE

O!

DON JUAN

Tăcere

Ascult-o cum pe turlă ușor ea se desprinde
Și umbra inserării aripa și-o întinde

SGANARELLE

Și numai de plăcerea ușoară de-a numi
Clopotnița o turlă voiți să stați aci.

DON JUAN

Da, da... Imi plac pantofii fecioarelor Veneții
Pantofii albi ca unda din raza dimineții
Drept interpret veau astăzi un gondolier isteț
Un trubadur de seamă, un mândru cân tărăț
Femeile au toate un farmec nesfârșit
Și-ți lasă vag în suflet un dor neîmplinit
Mi-e drag și tot asemeni semeu-i leu. Ia fel
Ca sufletu-mi cu care se înfrățeste el.
Spre labele-i întinse un stol de porumbei
S'adună în puzderii ca jarul de scântei
Ca leul ce renunță cu-o falnică pornire
La stăpânirea mării, domnind peste iubire
Ca tine, o! cetate nebună și profundă
Eu mi-am clădit o lume pe trecătoarea-ți undă

SGANARELLE

Acest oraș omoară

DON JUAN

Și chiar de-ar fi astfel

E drept c'aventurierii vin să sfârșească'n el
Și-aici murind să sfarme cel mai frumos pahar;
Refuz cu coate-acestea, să plec spre alt hotar
Intr'un oraș feerie de dragoste 'nfocată
Văzui lumina zilei pentru întâia dată
Și vreau să-mi văd sfârșitul pe locul unde sunt
Căci don Juan nu poate să aibă pe mor mânt
De cât inscripția-aceasta: Născut fu la Sevilla
Și săvârșit din viață aici. Te prinde mila
De mine? N'avea teamă și nu gândi 'napoi
Căci diavolul, se poate, a și uitat de noi

SGANARELLE

De noi?

DON JUAN

De noi, firește, căci doar mă moștenești

SGANARELLE

A! cum

DON JUAN

N'ai fost cu mine, în juru-mi nu pășești
Vezi, meritele tale mai greu vor apăsa
În fața nobilimii când vei rosti așa:
—Am fost însofitorul lui Don Juan, mereu
Iar doamnelor...

SGANARELLE

Ce oare putea-voiu spune, eu?

DON JUAN

Te temi de strâmtorare; dar vei găsi stăpâni —
Stăpână și pe suflet îți vei găsi ca mâni.

SGANARELLE

Cum spunei?

DON JUAN

Da, de umbra-mi femeia 'ndrăgită
În lipsa mea cădea-va cu sluga în ispită.
O! prea leal contabil al inimilor care
Le-am îndemnat să bată cu-atâta 'nfiorare
Cam câte sunt la număr? O mie și mai cât?

SGANARELLE

O mie trei, stăpâne, ajunge însă-atât

DON JUAN

Eu n'am fost niciodată mai sprinten și mai bine
Dispus cum sunt acuma; m'am dus printre ruine
La cioplitorii n'aur să caut o casetă
Lucrată cu'ngrijire ușoară și cochetă
Ca să păstrez într'însa răvașe de iubire
O! simt în seara asta atâta nălucire...
Privește, pretutindeni, în jurul nostru-i aur
Și aurul încheagă din toate un tezaur;
Dar cine-ți spune oare că diavolul mai este?
Dar nu pricepi, amice, că diavolu-i povește
El a pierit din lume n'o spune Tertulian?..
Văd viața mea întregă 'ntr'un parc Italian
De-apururea scaldată în valuri de iubire
În valuri nesfârșite de vis și amăgire...
Dă-mi spada mea și masca, al meu e viitorul
Mă duc...

Trad. de C. A. I. GHICA

Mic Tratat de estetică literară

SAU

Lumea văzută estetic

2

(JUSTIFICARE)

ARTA CUVINTELOR.

Cine a creat zinei noastre această tristă ursită?

Toată umilinta ei de azi -- și poate de mâine -- porcede din faptul că ființa ei e alcătuită din cuvinte.

Ar fi fost de mirare, când pretutindeni în lumea aceasta vorbește, cântă, fîpă un gând originar -- și un ceva piatra, copacul, un fruct între ramuri, uneori numai o mână care se odihnește -- ca omul să nu vorbească.

Omul se bucură de un sistem propriu de expresie -- limbajul articulat; nu trebuie totuși să cădem în greșala de a crede că e sistemul cel mai perfect de expresie, sau că limbajul articulat ar fi altceva decât un vehicul al gândului, vehicul precedat și dominat de gând. Deși pietrele, copacii, fructele nu vorbesc articulat, ele își au totuși „spiritul” lor și pictorul care cu pensulele sub braț și cutia cu culori în mână caută un „peisagiu”, caută de fapt spiritul locului, spiritul pe care-l înțelege și cu care uneori stă de vorbă.

Nu e nevoie să demonstrăm mai amănunțit că spiritul a precedat și a provocat limbajul articulat. Căci fără nevoie de a exprima un gând -- „gând” în înțelesul cel mai larg; de la fior la formulă algebrică -- n'ar fi existat limbajul.

Dar limbajul articulat, cu toată dependența lui de spiritul care l-a provocat, se bucură în unele privințe de independență ca o ființă vie, și fine de legiile vieții: e într-o neîntreruptă prefacere, chiar când ideea (dacă se poate) a rămas neschimbată.

Limbajul articulat a fost oare creat de primul om și imitat de celelalte antropoide, pe măsură ce deveneau oameni? E creația spontană a unui grup de oameni? E un urmaș mai complicat al onomatopeelor prin care vorbea similitomul? Poate că limbajul articulat a început monosilabic, urmând astfel un circuit fără sfârșit, ca rotația pământului în jurul soarelui. Poate că limbile porced de toate dintr-o limbă comună. Din toate aceste probleme de lingvistică vom reține adevărul deplin stabilit că limbile evoluează ca structură și rezonanță, fără să ne dăm seama, de la o generație la alta și că inteligența noastră contribuie foarte puțin la modificarea formelor lingvistice.

Spiritul nu rămâne mai puțin superior instrumentului său de expresie, limbajului. În orice epocă a unui limbaj, în oricare din limbile vii și moarte, oamenii și-au exprimat toate gândurile și simțimintele. Homer vorbea tot atât de bine și de mult ca și nepotul său Victor Hugo. Structura specială a limbilor indo-europene (care favorizează gândirea discursivă) a limbilor turaniene (care favorizează gândirea picturală), a limbilor semitice (care favorizează gândirea didactic-volițională) n'au împiedicat pe oameni să exprime gânduri identice, une-

ori în forme literare identice). Creații literare au produs în limbi diferite ca structură, scriitorii ai căror strămoși au vorbit sute de ani altfel.

Dar acestui fel de a vedea s'au adus unele obiecții. Iată câteva:

Limbajul e un fenomen social. Trăește în măsura în care poate sluji de instrument de legătură între indivizii aceluiași grup. De aceea limbajul unui mare imperiu, bunăoară, tinde în chip firesc să se multiplice în tot atâtea limbajii câte unități -- fie geografice, fie etnice, fie sociale -- se pot alcătui. E pericolul care amenință și limba universală vizată și creată de utopiști. În aceeași limbă sunt apoi cuvinte lovite de ostracism; altele care dobândesc o valoare specială. O limbă a unui anumit grup social, sau a unei anumite epoci, nu poate desvâului prin vocabular, felul de viață, ocupațiile și deci mentalitatea grupului și epocii.

Nu există apoi echivalență perfectă între cuvânt și idee. Un cuvânt poate avea mai multe înțelesuri, și în chip absolut și după locul pe care-l ocupă în frază; el poate avea un înțeles deosebit după locul unde e pronunțat („Căldură” are un anumit înțeles în fabrică și alt înțeles într-o ședință publică) după tonul cu care e pronunțat (animalele cele mai abjecte intră uneori în vocabularul de mângâieri al oamenilor) cuvintele „răs”, „plâns”, au un înțeles într-o țară, după gradul de civilizație al acelei țări, după felul cum au răs și au plâns poezii naționale timp de veacuri. Unele cuvinte nu pot fi traduse de loc: bunăoară românescul „dor” n'are echivalent în limba franceză. În românește nu putem traduce exact cuvântul „gemütlich”.

Dar cele de mai sus sunt tocmai dovezi de independență dintre gând și instrumentul său de expresie. Stări sociale dispărute, caracteristice etnice și-au găsit expresii verbale adecvate. Nu limbajul le-a creat. Limbajul le-a exprimat numai. Limbajul e numai un piano, iar cuvântul numai un sunet; maestrul cântăreț e gândul.

Nemții simt și ei „dorul”; românul e și el, câteodată, „gemütlich”.

Gândul și stările de suflet se pot transmite nu numai între popoare furudite ca limbă, stare socială, rasă -- ci și în-

1) „Știm, într'adevăr, în literatura indo-europeană, că stadiile succesive de mobilizare ale unei teme literare sunt în general: **epopeia, drama, romanul**.. Deși Renan, într-o glumă celebră, a negat literaturilor semitice posesia acestor trei genuri literare, e de ajuns să recurgem la tabele de concordanță între diferitele chipuri (semitic, arian și turanian) de prezentare a gândului, pentru a regăsi, prin simplă transpunere, în literaturile semitice, echivalente autentice; pentru epopee, **quacida** arabă, **mizmor-ul** ebreu; pentru dramă, **quissa** și **khotba** arabe, **mashafim** ebrei, pentru roman, **maganat** arabe și **makberoth** ebrei”.

(Louis Massignon în „Revue Juive” pp. 167, Martie 1925).

Scrisoare dela țară

Vino 'n satul meu cu case albe
Însirate 'n drum ca niște salbe.
Îți voi da cea mai frumoasă iie
Cu miros de flori de iasomie
Și de mână te voi duce 'n casă
Cum și-aduce un flăcău mireasă.

Vino 'n satul meu cu oameni buni,
Inima din drum să mi-o aduni..

Ca pe-o soră bună te voi duce
La troița veche din răsruce
Unde gându 'n patru se desface,
Unde vin copiii să se joace,
Unde un Cristos pocit de vreme
Pleacă pleoapele la sân să-i cheme.
Vom rămâne aplecați în drum,
Răscolind fărăna ca un scrum,
Să găsim pe-acolo anii mei
Când clădeam palate pentru zmei.

Vino 'n lunca noastră din bătrâni
Cu răcoare-adâncă de fântâni.
E acolo un stejar bătrân;
Vom șede tăcuți la umbră 'n fân,
Gândurile noastre sa răsara.
Ca doi pomi frățâni în primăvară,
Să simțim cum urcă seva nouă.
Limpede ca picături de rouă.
Vom porni pe drumul cotitor
Ce-și inneacă mersul în izvor
Și 'n oglinda apei argintii
Vom vedea că suntem doi copii
Și vom râde 'n apă amândoi --
Iar izvoru 'n hohote cu noi..
Vino 'n câmpul nostru de smarald,
Unde soarele e zâmbet cald..

Când din Răsărit făsnesc săgeți
Ce se 'nfig departe 'n nori răsleți,
Drumul pe spinare ne va scoate
Printre lanurile 'nrourate.
Sufletele noastre de copii
Vor pluti 'n văzduh cu ciocârlii;
Gândurile noastre, fără frân,
Ca șopârle vor fugi prin grâu;
Iar în ochii tăi, oglinde mici,
Răsări-vor flori de măturici,
Vom privi prelung pe câmp și-apoi
Vom simți că suntem amândoi
Fluturași slobii cu aripi moi..

Vino 'n satul meu cu oameni buni
Anii mei în salbă să-i aduni..
Vei privi în ochi pe Dumnezeu
Și vei înțelege-atunci că eu
Sunt stejar în lunca cu stejarii
Și plugar pe câmpuri cu plugarii.

GEORGE A. PETRE

tre popoare din civilizații, continente și uneori veacuri diferite. E singurul fel prin care ne putem explica mutațiile religioase, influențele culturale, relațiile artistice pe întinsul întregului glob, din toate vremurile.

Azi îndeosebi, prin mijloacele de comunicație tot mai rapide, se crează un câmp sufletesc tot mai unitar, în care valoarea locală a expresiei să crească, fără a mai împiedeca -- atât cât împiedecă -- libertatea gândului. Începem să ne îmbrăcăm la fel; elita intelectuală a lunei a adoptat forme de comportare aproape identice. De la Tokio la Paris, de la Helsingfors la Capul Bunei Speranțe trec puterile unificatoare ale aceleiași civilizații, socială, științifică și artistică.

creatoare de echivalențe sufletești și deci de echivalențe expresive.

Curios la prima vedere e faptul că tocmai dintre scriitorii, care au nevoie de universalitate pentru creațiile lor originale, se ridică apărătorii „dorului” cuvânt și stare de suflet, întraductibile, ne-transmisibile. Și cu toată înviersunarea cu care țin să arate că operele de artă nu pot fi traduse, traduceri se fac în toate țările din lume și nu arareori aceste traduceri au fost semnalul unor renașteri literare.

Ar fi naiv să susținem însă că se poate traduce aiodoma în românește, Homer sau Baudelaire, bunăoară. În ce privește pe Homer, vom vedea mai departe piedicile care se pun unei perfecte traduceri a Iliadei și Odisseei. În ce privește pe Baudelaire, desigur că n'a fost tradus aiodoma, dar o seamă de poeți români contemporani (și unii din cei mai buni) au scris în românește cu sufletul și limbajul lui Baudelaire. Ceiace înseamnă că însuși Baudelaire, dacă ar fi scris românește, ne-ar fi dat, evident cu alți termeni, același suflet baudelarian, acesta fiind singurul lucru esențial în arta literară.

(Dacă nu toți cei cari au fost în Japonia au gustat arta japoneză, s'a întâmplat însă ca un umil profesor de liceu, care n'a trecut de orașul lui natal, să rămâne fermecat, ore întregi în contemplarea unei pasări sau flori pe un evantaiu japonez—pentru că profesorul avea „gând”, suflet cu profunde rezonanțe și presimțiri, de-asupra hotarelor lingvistice și geografice).

E drept că uneori nuanța unui gând poetic, dacă nu chiar izvorul magiei poetice, e tocmai cuta unei expresii care, tradusă, își pierde farmecul. E cazul, destul de repetat, când poezia nu se poate rupe din țesătura mătășăriei ei lingvistice. Această poezie însă, organic dependentă de mama ei, e de cele mai adeseori o ființă infirmă și efemeră. Nu va putea niciodată interesa un număr mai mare de oameni, și va pieri la cea dintâi cotitură a evoluției limbii. Intrucât această infirmitate a poeziei e dependentă exclusiv de limbă, și e socotită de mulți poeți și critici ca semnul

celeii mai înalte poezii, și totul se reduce, cum vom vedea, la o iscodire mai mult tehnică vom aminti că poezia tuturor marilor poeți ai lumii n'a trăit în cutele limbii particulare în care au scris. De la primii poeți chinezi la ultimii poeți americani, toți mării poeți sunt traductibili în orice limbă a lumii, și unii din ei supraviețuiesc până azi vestmântului lor verbal, de mult destrămat în vânturi neînturnate.

„Gândul” trece prin limbă, independent, caracteristic, întocmai ca un călător prin vagoanele unui tren — care ar merge și el, poate în direcție opusă.

S'ar putea crede că propagăm întrebuințarea unei limbi anoste, insipide și decolorate, care poate fi ușor tradusă. Cătuși de puțin. Artă nefiind o transpunere de idei logice, ci o creație vie, e de la sine înțeles că artistul va alege totdeauna cuvântul cel mai expresiv, fie prin neuzitate, fie prin uz. Prin faptul că vie este numai limba vorbită, iar limba scrisă are doar un rol conservator, e firesc ca în frământarea acelor milioane de saffete care vor să se exprime, să apară forme lingvistice, cuvinte și expresii, pururi proaspete și vii. Scriitorul prin caracterul de sensibilitate artistică pe care-l imprimă materialului său de expresie, se duce în chip firesc la izvorul natural al limbii vorbite. Iar dacă nici limba vorbită nu-i va putea tălmăci unele nuanțe proprii, va crea cuvinte, va crea expresii inedite. Scriitorul, în asemenea împrejurări, joacă el singur rolul unui popor, creându-și limba de care are nevoie.

Dela apariția creierului, scrie undeva Remy de Gourmont, materia individului a suferit cele mai neînchipuite siluări ale acestui tiran: labele au devenit aripi, degetele groase au lucrat broderii și împletituri subtile. De la apariția poeziei, materia haotică a limbajului popular, devine un instrument de precizie. Nu e o excepție, e o regulă ca mării scriitori să fie acuzați că nu cunosc „limba”, că siluiesc „gramatica” — fapte pentru care se cere osânda spânzurătorii — când cel dintâi semn vădit al unui mare scriitor e tocmai caracteristica profund personală pe care o imprimă limbii generale. Stări de suflet originale, complexități de stări de suflet, nu-și au echiva-

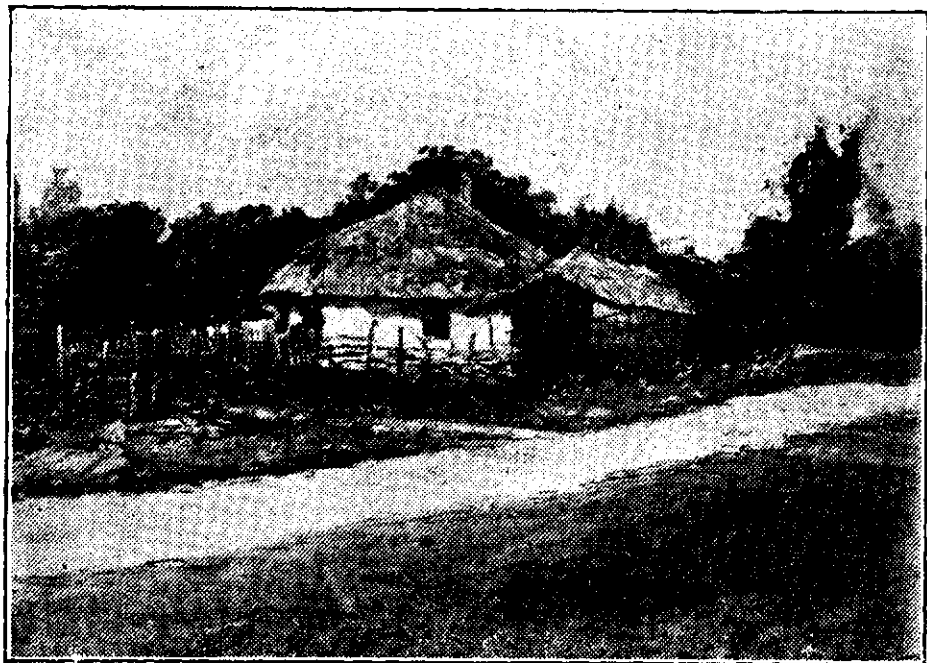
leuțe precise în limbă. Scriitorul e silit deci să brodeze cu fir de păianjen pe canava de cânepă. Oare căți cititori, rămași nealterați de teoriile populare, se opresc cu voluptate, cel puțin câteva minute, la o frază pe care autorul a construit-o și șlefuit-o, a probat-o și echilibrat-o, o noapte întreagă? Dar e mai lesne să crezi și mai plăcut să afirmi că acel scriitor pe lângă faptul că e confuz „nu știe limba patriei” — și prin urmare aproape sigur vândut „intereselor cosmopolite”.

Astfel invinuirea că nu știi limba țării, care se aduce azi atâtor scriitori, trebuie să devie deaci înainte pentru cititorul inteligent unul din semnele autentice că se află în fața unui scriitor într'adevăr original. Nu va trece un deceniu și toate „greselile” de gramatică, toate „obscuritățile” noului scriitor vor trece — ca podoabe — în coada de păun a tuturor profesorilor de literatură, a tuturor ziaristilor care au urgentă nevoie de expresii, și de-aci în viața de toate zilele.

În afară de artele statice — pictura, sculptura, arhitectura — care spun ceva precis odată pentru totdeauna, artele dinamice — muzica, dansul, pot spune ceva în continuare, pot istorisi ceva, pot raționa, pot descrie, întocmai ca arta cuvintelor, priu excelență discursivă. Dansurile de artă, cu o efflorescență atât de bogată azi, interpretează operele muzicale sau crează opere independente, pur coreografice, cu o muzică aproape numai ritm. Muzica zisă „de program” — pur descriptivă — are adevărate perle muzicale (datorite unor Mendelsohn, Beethoven, Strauss). Ele sunt însă mijloace de expresie atât de legate de arta pe care o întrupează, încât o întrebuințare a lor în funcțiile de relație ale societății, e cu neputință. Se cântă marșuri militare la 10 Mai în România, la 14 Iulie în Franța; dansatoare ilustre dansează goale în sălile de recepție, la Curțile europene, când sosesc vre-un diplomat din alt Continent, un galben din Asia, un negru cu amulete din Africa. Dar cu toată ingeniozitatea miniștrilor de finanțe, nu s'a putut încă exprima un tabel de impozite prin „motive” muzicale și nici nu s'au făcut rapoarte de mersul epizotilor la sațe, cu materialul ritmic al unei dansatoare. Deplin intrupate în sunete de organe muzicești sau în îmbinare de mișcări trupesti, mijloacele de expresie discursivă ale muzicii și dansului, nu depășesc un anumit hotar, legate destul de strâns de materialul lor expresiv.

Cuvântul, instrumentul de expresie al artei literare, este batjocorit, terfelit și uzat, tocmai în însușirea lui cea mai de preț: ușurința cu care se rupe de arta literară, pentru alte slujbe. Cuvântul are astfel, din totdeauna această dublă funcție: instrument de expresie în relațiile sociale, instrument de expresie al artei literare.

Pe când toate celelalte arte s'au eliberat de placenta maternă în care s'au iscat și-an crescut, trăind apoi în aer liber și dezvoltându-se ca ființe perfect independente, numai arta literară, prin dubla funcție a cuvântului, prin perfecționarea și îmbogățirea limbii la care contribuie în măsură apreciabilă însuși artistul literar, a rămas mai departe în pântecile unei mame cu alte preocupări, sau — dacă a avut mai mult noroc, — slugă cu simbrerie prin ogrăzi străine. Încercările de eliberare, fenomene destul de vechi, au fost totdeauna cu asprime și sârguință reprimate. Societatea, și în societate oamenii care au în firea lor la

O. BRIESE: PEISAJ

PRĂBUȘIRI

— Fragment de roman —

Noua mea gazdă are concepții foarte ciudate, despre viață. Minte ei nu poate pricepe, bunăoară, cum se poate duce o fată singură la teatru? Cum își poate vopsi buzele și cum se poate înscri la drept, când slava Domnului mai există și alte profesii libere... Toate aceste întrebări o preocupă de când sunt chiriașă ei și mă fac vinovată de tot ce am înșirat mai sus.

S'a oferit, e drept, cu mărinimia ei caracteristică să mă însoțească — uneori la teatru, dar nu i-am putut primi sacrificiul. Doamna Plugaru se îmbracă în culori țipătoare și vorbește în gura mare, în tot timpul spectacolului.

De la o vreme o simt ostilă și abia azi am ghiocit pricina.

În fundul curții noastre locuiește un mic negustor vădov și cu o casă plină cu copii. Toată gospodăria e pe mâna unei fetițe mai mari, care deși abia de douăzeci de ani, are toate însușirile unei mame. Fata aceasta, născută parcă numai să se sacrifice pentru alții, muncеște din zori și până în noapte, îngrijind de bunul mers al casei, iar seara citește până ce i se închid ochii, cărți bune, și rele să-și umple golul pe care i l'a lăsat lipsa de cultură. Căci ținând locul mamei în casă, nu s'a putut duce în deajuns la școală. Umblă întotdeauna simplu îmbrăcată și cu părul înodat la spate într'un toc. Ai casei îi zic Kitty, diminutiv dela Ecaterina, și nimănui nu i-a trecut prin minte, să bage de seamă, disproporția dintre nume și purtătoarea lui.

Kitty e mare la trup, stângace în gesturi, are un mers greoi, dar niște mâini dumnezeiești și ochi mari catifelati, vecinic duși pe gânduri. Doamna Plugaru, gazda mea, o găsește vulgară. Mie îmi inspiră sentimentul pe care l'aș fi avut pentru mama, dacă aș fi cunoscut-o. Sufletul ei lipsit de complicații mi se pare limpede ca o apă curgătoare și-mi face nespuse de bine când îl simt alături de al meu care e vecinic tulburat.

Ea nu vrea să reformeze omenirea, nu e preocupată de probleme sociale, se mulțumește să fie dreaptă, bună și cuminte ca un filozof bătrân. M'a simțit

mare grad potența moral-socială n'au îngăduit și nu vor îngădui niciodată să li se răpească din mână un instrument de expresie atât de propriu, atât de firesc omenesc, și care deține uneori magia tuturor celorlalte arte la un loc.

Dubla funcție a limbajului nu e o aberație specială, ci un fenomen care se poate regăsi foarte des în natură. Nu mai departe decât în trupul omului — care e o ființă extrem de diferențiată totuși — se găsesc încă organe care împlinesc două sau chiar mai multe funcțiuni.

Cuvântul, în virtutea unei legi care domină progresul, tinde la o precizare și individualizare vădită a funcțiilor lui. Scriitorii își creează o limbă care se deosebesc, mai cu seamă în poezie, de limba vorbită, din care-și soarbe totuși viața. „Limba literară“ ca instrument de artă nu este astfel o noțiune fictivă, ci individualizarea uneia din funcțiile limbajului.

(Va urma)

F. ADERCA

stingheră și are pentru mine mii de griji mărunte.

Îmi pregătește în fiecare seară ceaiul și mi-l oferă discret, prin fereastră, ca să nu mă tulbure dela lucru. Câteodată, într'a încetșor în odaie, îmi așterne patul, face lumina lampii mai mare, sau îmi orânduiește rufele în sertare, pe când citeșc. Doamna Plugaru se simte jignită și între ele s'a născut un fel de rivalitate, care mă face să rād pe ascuns. Și una și alta se străduesc să-mi fie de folos, dar nu știu de ce serviciile pe cari mi le face Kitty îmi umplu sufletul. Poate pentru că pune în ele suflet.

Într'o seară, pe când stam culcat pe pat, cu mâinile sub cap, cu ochii închiși, având aerul că meditez, dar în realitate negândind la nimic, îmi simții gâtul înconjurat de două mâini micuțe, tremurătoare și o gură, care nu mai sărutase poate niciodată, îmi atinse fruntea.

Tresării. Vruî să mă ridic, dar cineva îmi șopti aproape de ureche:

— Stai așa! Așa! Doamne, de ce te iubesc atât?

Deschisei ochii. În semi întunericul odăii distingeam trăsăturile chipului atât de cunoscut al Kittyei. Vruî să mă ridic, să răspund ceva, dar brațele ei mă înlănțuiau din ce în ce mai tare și gura îmi prinse ca într'un clește buzele.

Simții o arsură puternică în piept și avui impresia că cineva îmi înșepă cu ace fine, obrazii. Înainte să pot scoate o vorbă auzii un foșnet de rochii ca un fluturat de aripă, apoi nimic... Eram din nou singură.

De trei zile n'am dat ochii cu Kitty. O caut mereu în dosul perdelelor de pânză groasă, unde bănuiesc că se ascunde. Incepe să-mi lipsească. În fiecare seară găsesc flori proaspete pe măsuta de lângă pat și recunosc în ordinea din odaie, mâna ei.

Astăzi am surprins-o ridicând un colț de perdea și uitându-se spre fereastră mea. I-am făcut un semn cu mâna și s'a ascuns din nou. Nu știu, dacă mi s'a părut, sau dacă avea într'adevăr ochii înroșiți de plâns.

De ce plânge și se ascunde oare Kitty?

A treia zi, pe înserate, a încins-o durul și a venit să-mi spue nu știu ce nimicuri, pe cari le îndruga încurcată.

Îi apuc amândouă mâinile între ale mele și o privesc în adâncul ochilor.

Kitty îmi înfruntă privirea fără să roșească.

— Șezi Kitty, să vorbim puțin, îi spun și o așez, cam fără de voia ei, lângă mine, pe canapea.

— Uite ce vreau să-ți spun: Îmi ești dragă Kitty, vrei tu să fim prietene?

— Mă mai întrebi dacă vreau? răspunse ea, cu ochii tot plecați și cu mâinile între mâinile mele. Dar nu cunosc fericeire mai mare!

Tăcu. O silii să spue tot ce gândește și urmă, cu ochii înecați în lacrimi:

— Mă tem numai, că nu vom putea fi niciodată.

— De ce? o întrebai, nedumerită.

— Fiindcă e prea mare deosebirea dintre noi. Eu sunt o fată simplă, nu știu nici să exprim ceia ce simț; d-ta cu înțelepciunea d-tale mă înțelegi. Nu, nu, prietene nu putem fi! Mă mulțumesc să mă lași mereu să îngrijesc de d-ta, să-ți pregătesc ceaiul, să-ți aștern patul, atâta știu eu...

In lumea celor fără de cuvânt

In lumea celor fără de cuvânt

Mă simt ades umil și cânt...
sunt ochi ce vor să mă 'nțeleagă,
iar lipsa lor de graiu, mă leagă
de ne'nțelesul lor blajin,
de necăjitul lor destin.
Sunt vite prinse'n jug ori ham,
sunt păsăruici speriate 'n ram,
mioare sfinte, mielușei,
și turme întregi numai de ei,
— de dobitoace cum le zici —
Mai mari, mai potrivite, mici...
Geme inima mea, plină, grea,
De câte-au ingenuchiat în ea;
Noroade dragi! de mila lor,
Mi-e sufletul un cerșetor:
Vă rog! te rog, nu le mai bate,
Eu sunt cu ei, soră și frate.

VIRGINIA GHEORGHIU

— Ești o fată bună și modestă Kitty și îți vom putea fi prietene, fiindcă am multe de învățat dela tine.

Înțelepciunea mea o am de prin școli, resemnarea ta se apropie de filozofia care e superioară oricărei culturi. Eu n'am nici un suflet prieten. Nimeni nu mă dorește când nu viu, nimeni nu mă așteaptă când plec în călătorie și nimeni nu-mi poartă de grije când sunt bolnavă...

Kitty îmi sărută mâinile și plânge.
Îi mângâi cu stângăcie părul.

— De ce plângi?

— Îmi pare rău că sunt prea mică, pentru a-ți umple un gol atât de mare.

— Nu Kitty, nu ești mică, tu ești un suflet excepțional.

— Te înșeli, sunt ca toată lumea!

De atunci am rămas prietene. Când mă întorc dela cursuri, zbor spre casă, de parcă aș avea aripă. Știu că acolo mă așteaptă cineva, care îmi zâmbește când îi dau bună ziua, fericit că mă revede. Nu-mi mai fac singură nici o cumpărătură, Kitty mă cruță de proza meschinărilor de toate zilele. Umblă prin magazine, se tocmește cu negustorii, chibzuește cu croitoresele și modistele cum să mă îmbrace mai bine. Cu spiritul ei practic, mi-a realizat economii, cari îmi dau puțința să trăesc mai larg. De câteori găsește câte un obiect, care crede că mi-ar face plăcere, caută mijlocul să mi-l procure. Dacă am cea mai ușoară indispoziție, n'are răbdere să mă aștepte până mă înapoiez dela curs, îmi iese înainte și facem drumul spre casă împreună.

Câteodată o surprind la câte un colț de stradă, așteptându-mă cu un buchetel de flori în mână. Când mă zărește vrea să se ascundă, dar e prea târziu și atunci băguse încurcată:

Am fost după târgueli și am trecut

LEON VIORESCU: PEISAJ

pe aici. O florăreasă nu mi-a dat pace să-i cumpăr florile astea. Ce să fac eu cu ele? Ție îți plac.

la-le!..

Li strâng recunoscătoare mâinile și-i șoptesc:

„Ești un suflet excepțional, Kitty.

Ea îmi răspunde invariabil:

„Te înșeli. Sunt ca toată lumea!”

Examenele m'au obosit peste măsură. Sunt nevoia să mă odihnesc. Să plec undeva la țară. Doamna Plugaru are o rudă la câte-va sute de kilometri de București și-mi propune să plec cu dânsa acolo.

„Nu sunt munți gigantiști și nici păduri întregi de brazi pe acolo; în schimb vei găsi aer curat, lapte bun, ouă proaspete și odihnă”, mă asigură ea.

Le vorbesc colegilor de refugiul meu și ei primesc vestea cu indiferență. Numai Kitty e tristă și umblă de parcă i-ar fugi pământul de sub picioare. Doamna Plugaru ne urmărește pas cu pas, ne pune bețe în roate, ori de câte ori vrem să fim singure și zâmbește suspect.

Kitty o urăște și cum e leală îi dă să înțeleagă aceasta de câte ori are prilejul.

Perfidă, doamna Plugaru îi vorbește mercu de mine, ca s'o necăjească.

— Iartă-mă că ți-o răpesc, domnișoară Kitty, dar nu e vina mea. Brândușa d-tale are nevoie de odihnă.

— Nimeni nu poate să mi-o răpească, îi răspunde Kitty răspicat. Dealțul nu nu e a mea, după cum nu e nici a d-tale.

— Nu se știe... zice gazda bucuroasă că i-a aruncat o săgeată și pleacă fredonând.

Căsuța de la țară în care m'am refugiat, e puțin înclinată într-o parte și are un ochiuleț de geam în curtea cu pășureț. Dimineața mă deștept în pușorul pușorilor gălbui sau vârgați, în gunguritul porumbilor și în eternul strigăt al biblicilor: „Păcat, păcat, păcat!”

Femeia care îngrijește de gospodărie, ese cu poala plină de grăunțe și le vorbește, în graiul în care se crede mai înțeleasă: „Pui, pui, pui, manea, manea, manea, cas; cas; cas!”

Păsările se îngrămădesc unele peste altele și-i ciugulesc boabele din palmă. Gospodina le gonește cu poala rochiei și râde... un râs larg, care-i descoperă din-

ții mari ca niște lopeți.

În afară de orătaniile pe cari le îngrijește, Frusina mai are și o droaie de copii, unul mai mic decât celalt. Cel mai mic e blond și are niște ochi albaștrii ca măgelele. Tot satul îi zice „nemțisorul”. E copil de război și dacă o întreb pe maică-sa, cum de l-a făcut în lipsa hărbatului de acasă, îi răspunde cinic:

— Uite așa. Am făcut și eu ce a făcut toată lumea. Ce vreți? Nu tu mălai în covată, nu pasăre în curte, nu nutreț pentru vite, ce era să fac?

Neamțu săracu mi-a dres ulucile, mi-a umplut hambarul și-mi da și un ajutor la câmp, când putea.

— Dar românul d-tale?

— Românul meu? Nu l-ar răbda Dumnezeu! Nu mai ese din cărciumă cât e ziua de mare și când vine seara acasă, îmi face spinarea tobă.

Să nu-ți fie silă de viață? Da într-o zi am să-mi iau dăsa și am să mă duc, unde m'or duce picioarele!

Mă uit la sprâncele ei încruntate și-mi dau seama că e holărită, nu vorbește numai ca omul la necaz. Încep și femeile dela țară să simțā nevoia dezrobirii. Nu mai încovoaic spinarea să primească loviturile tiranului. E un semn al vremii.

În ziua dintâi petrecută la țară, avui o surpriză. Kitty a venit să stea vre două zile lângă mine. Doamna Plugaru s'a făcut verde de ciudă.

— Auzi, să plece o fată singură la drum și să lase copiii acasă, neingrijii! Aci nu-i lucru curat!

Privirile-i bănuitoare mă jignesc și nu știu cum să feresc sufletul curat al Kittyei, de balele ei veninoase.

Accasta nu se mai satură să privească. Parcă ași lipsi de un an. A așternut o velință mare subț un copac și ne-am tolănit la umbră. Mi-a așezat pe nesimțite capul în poala ei și-mi netezește cu mâna, cutele de pe frunte. Șuvițe din părul meu îi ating bărbia. Kitty trosare înfiorată. Simt că inima-i bate cu putere. E tulburată.

— Ce frumos e aici lângă tine! îngână ea. Aș vrea să nu se mai sfârșească ziua de azi niciodată. Îi desmierd mâna, Kitty se pleacă, gura ei e aproape de gura mea, respirațiile noastre se unesc dar buzele nu se ating.

Un gând vrăjmaș mă face s-o îndepărtez.

Ce-ar zice d-na Plugaru dacă ne-ar vedea?

Kitty a plecat pe înserate tăcută și îngândurată.

Am rămas singură în pridvorul casei cu ochii agățați de bolta cerului. E ciudat, câtă nevoie are sufletul unei ființe de căldura altuia. Pe mine prietenia Kittyei m'a împăcat cu viața. Știu că într'un colț de lume, nu departe, e cineva care mă dorește, care mă așteaptă... am deci pentru cine trăi.

Cineva îmi cuprinde pe la spate capul și-mi acoperă ochii cu mâinile. Am o senzație ciudată. Un fior rece îmi străbate trupul. Parcă mi-ar luneca o omidă dealungul șirei spinărei. E d-na Plugaru. Se așează lângă mine și-mi vorbește potrivindu-mi cutele rochiei. Niciodată nu mi-a vorbit atât de mult și de cald. Din când, în când, ca din întâmplare, mâna ei o atinge pe a mea. Îmi trag scaunul ceva mai departe, ea vine tot mai aproape. Mă neliniștește. Ce-o fi vrând? Îmi spune că Kitty e o găsculiță, că ea are mai multă experiență în materie de dragoste, că domnul Plugaru e o brută, vine obosit dela slujbă și adoarme cu gazeta în mână.

— De când caut un suflet să mă înțeleagă, oftează ea. Bărbații sunt meschini, nu știu să iubească. Pe când eram în pension am avut și eu o prietenă. Ziua citeam împreună povestea fecioarelor din Lesbos și seara ne iubeam ca ele.

Acum simt că aș mai putea iubi pe cineva, cum am iubit-o pe ea, dar între mine și acel cineva e... Kitty.

Mă cutremur și încep să mă rușinez de mine. Femeia aceasta care a năruit într-o clipă tot ce a clădit Kitty în sufletul meu, mă dezgustă profund.

Mă ridic scârbită și plec, lăsând-o mototolită la picioarele scaunului meu, ca pe o cărpă.

De câteva zile nu știu ce să mai fac s'o evit. Ziua rătăcesc prin pădure, iar seara mă închid în odaia mea și citesc. Femeia aceasta nu poate fi vicioasă. La ea totul e poză, dorința de a ieși din comun și spirit de imitație. Poate că își închipue că și așa face parte din condițiile emancipării. Biet creier de pasăre.

Kitty a revenit, cu multe sacrificii la țară. Gestul ei delicat m'a umplut de data asta de revoltă și am gonit-o înapoi acasă, fără s'o las măcar să mă atingă.

În atmosfera viciată de gândurile d-nei Plugaru, apropierea Kittyei, îmi părea un păcat.

Fata luă răceala mea drept supărare și înainte de a pleca îmi lăsă câteva rânduri:

Buna și înțeleapta mea prietenă,

Îți spun pentru cea din urmă oară așa, ca să-mi rămână pentru totdeauna pe buze miera ultimului cuvânt. Ziua pe care o doream cât mai îndepărtată, fiindcă știam că are să vină, a venit prea curând și nu m'a găsit nepregătită. Știam că prietenia noastră nu poate să dureze și în fiecare seară mulțumeam lui Dumnezeu, că m'a binecuvântat încă o zi cu dragostea ta. Sunt zdrobită dar pentru conștiința mea țin să-ți spun că dacă ai avut vreo dezamăgire în privința mea, e numai din vina ta. Tu mă vedeai excepțională cum mă creiasc închipuirea ta. Excepțională ești tu, pe când eu, te-am prevenit... Sunt ca toată lumea!

Încă o îmbrățișare.

Kitty

Am strâns bilețelul la piept și am plâns cu capul pe masă până la ziua. Pierdusem singura afecțiune curată cu care mă dăruise o clipă viața.

SARINA CASVAN-PAS

Considerațiuni asupra catharsis-ului aristotelic

Grădină publică

VI

Freud ajunge, după cum am văzut, la un fanatism monoscientist, care este destul de ispititor, dar știința adevărată nu trebuie să se supună unor concepte mai mult sau mai puțin paradoxale, ci trebuie să se plece smerită în fața naturii lucrurilor. Resemnarea în fața complexității realului e preferabil față de o ofensivă dictată din liniștea cabinetului, atunci când nu se ține seama de configurația terenului, ci se trasează ulterior o hartă, care să se potrivească perfect cu planul de luptă elaborat. Lupta pentru smulgerea adevărului condusă în felul acesta e pierdută înainte de a începe.

Cu studiul primitivilor, în afară de cercetătorii englezi și germani, care au adunat și au clasat materialul împrăștiat în memoriile călătorilor și misionarilor, înfățișându-l cu o savantă erudiție se ocupă și sociologul francez Durkheim. (*Les formes élémentaires de la vie religieuse*, Paris, 1912), ce va căuta împreună cu întreaga sa școală să aducă o riguroasă metodă de cercetare și să transforme caracterul mai mult informativ al lucrărilor unui Frazer, spre pildă, într-o explicație mai filosofică.

În pasiunea sa pentru adevăr însă, Durkheim vrea să explice totul și astfel afirmațiile sale depășesc câteodată măsura probelor invocate, după cum s'a observat de atâtea ori.

Durkheim face ca totul să apară sub rubrica preconcepută oarecum a socialului. Rolul individului, sau psihismul în genere este foarte redus cu sistemul cristalizărilor sociale susținut de Durkheim.

Nu vom intra în discuția foarte vie din ultimul timp: dacă sălbăticiii de astăzi sunt niște primitivi autentici, sau numai niște necivilizați; dacă timpul care a trecut peste sălbăticiii contemporani i-a putut conserva intactă, așa cum erau strămoșii noștri milenari, sau a lăsat urme indelebile; dacă fiind mai puțin cultivați ca noi, mai simpli, mult mai aproape de natură n'ar putea totuși să fie produsul degenerat al unei evoluții.

Unul dintre aceia, care discută această problemă zice că: nu trebuie să ne închipuim păstrarea în stare pură de „primitivitate“, numai fiindcă au rămas străini efortului colectiv din pricina izolării lor. Viața dela Pompei grație cenușei Vezuviului a fost scutită, ca să zicem astfel, de acțiunea timpului. Timpul însă a trecut peste sălbăticiii și imobilitatea în timp este cu totul altceva de cât imobilitatea oarecum întemporală (Henri Berr, *L'évolution de l'humanité*, vol. VI. *Avant-Propos*, p. IX la *Des Clans aux empires* de A. Moret și G. Davy, Paris 1923).

După Durkheim, elevii săi, continuând punctul de vedere, că religia, știința și arta își extrag substanța primă dintr-o cristalizare socială, și că ele nu răspund dela început unor nevoi omenești, adică individuale, aduc contribuții foarte instructive în legătură cu mentalitatea primitivă care ar fi de origine pur socială.

Că o astfel de origine ar fi socială sau individuală pentru problema, care ne ureocupă pe noi, faptul acesta are o importanță minimă.

Ne vom opri puțin asupra lucrărilor lui Lévy Brühl (*La mentalité primitive*, Paris 1909; *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures* Paris 1921) unul

dintre elevii cei mai autentici ai savantului francez.

E adevărat, că Lévy Brühl se găsește într-o situație tot așa de dificilă ca și ceilalți cercetători în acest domeniu. Acei care au adunat observațiile nu sunt tot aceeași care le și elaborează și le discută, primii fiind călători și misionari, ceilalți, savanți ce n'au văzut poate nici-o dată obiectele cercetărilor lor.

Nu e ușor, zice Freud, să te înțelegi cu sălbăticiii. Nu sunt toți observatorii familiarizați cu limba lor și sunt obligați să recurgă la interpreți sau să se servească de o limbă auxiliară. Afară de aceasta sălbăticiii în genere sunt foarte puțin comunicativi, când e vorba de lucrurile intime ale culturii lor, ei nu-și deschid sufletele de cât străinilor, care au trăit un timp îndelungat cu ei.

Lévy Brühl caută să demonstreze în aceste condițiuni, că instituțiunile, practice și credințele primitivilor implică o mentalitate prelogică și mistică orientată altfel de cât a noastră.

Reprezentările colective și legăturile lor, care constituie această mentalitate sunt orânduite după o lege specială ce rămâne indiferentă principiului contradicțiunii din logică. E vorba de legea participățiunii. Prin aceasta Lévy Brühl înțelege participarea între ființe și lucruri legate într-o reprezentare colectivă în așa fel în cât existențele pot să fie și să nu fie în același timp, să fie ele însele și în același timp altceva.

Reprezentările colective conțin, ca părți integrante, elemente emotionale și motoare și mai ales implică, în loc de incluziuni și excluziuni conceptuale, participări mai mult sau mai puțin bine definite, dar în general viu simțite. Legea participățiunii permite primitivului să cugete în același timp individualul în colectiv și colectivul în individual fără nicio dificultate. (*Les fonctions mentales* etc.).

În afară de aceasta, Lévy Brühl arată cum cauzalitatea la primitivi este de un alt tip de cât al nostru. Ea exclude cu desăvârșire elementul cum, sau așa numitele cauze secunde, care sunt în același timp și cauze și efecte ale altor cauze anterioare. Pentru primitivi fenomenele nu se descompun în serii ireversibile cu intervale determinate și măsurabile. Efectele și cauzele nu sunt așezate în spațiul ambiant și nici timpul nu e divizibil în părți identice între ele, succedându-se cu o perfectă regularitate.

Timpul mai ales e indistinct și rău definit. (*La mentalité primitive*).

Rezolvând în felul acesta cu linii generale materialul adunat, ia o poziție categorică împotriva antropologilor și etnografilor englezi mai cu seamă ce-au fost utilizați, duocum cum știm și d. Freud.

La baza manifestărilor primitive, Frazer, spre pildă, arătase cum cucerirea omenească la început s'a cristalizat sub forma unui ansamblu de concepții magice și cum magia, a precedat și religia și filosofia, sau știința și arta. Caracterul magic se desăvârșea grație principiului asociației de idei prin contiguitate și prin similitudine în timp și în spațiu. De-aci animismul ce caracterizează manifestările primitive. (*Le rameau d'or*, tr. 2 vol., Paris 1902).

Ceeace impune o judecată magică, susține Hubert și Mauss, este o quasi-convenție, care stabilește, că semnul crează obiectul, partea întregul, cuvân-

M'am strecurat când muzica încetase :
Scrășnea un plâns, pietrișul umezit..
Un liliac, prin noapte amețit,
Seci bucurii din aripi fluturase.

N'am răfăcit nici trist, nici fericit,
Pe-o urmă ce vre-un pas iubit lăsase
Nici blestem și nici cântec de mătase
Prin dinții înceștați n'a isbucnit.

Și fu în piept spumând, spre mare, valuri
Întreaga tinerețe-a unei ape
Strivită surd sub umeri grei de maluri.

„Infrigurat de banca rece, strâng
Iuși brume, năvălite între pleoape,
—Și-i întunerice... Și nu vreau să plâng...

C. M. TEODORESCU

tu evenimentul și așa mai departe. Esențialul este, arată mai departe autorii citați, că aceleași asociațiuni se reproduc în mod necesar în spiritul mai mult indivizibil. Generalitatea și apriorismul judecăților magice apar pentru Hubert și Mauss, ca semnu al originii lor colective. (*Esquisse d'une théorie générale de la magie* în „*Année sociologique*“, vol. VII p. 1—147).

O concepție animistă, presupune un aparat mental identic cu al nostru, Lévy Brühl susține, că primitivii nu percep la fel cu noi. Oricare ar fi obiectul ce se înfățișează primitivului, el implică proprietăți mistice, care îi sunt inseparabile și spiritul primitivului nu le separă, când le percepe. (*Les fonctions mentales* etc., ed. V, p. 37 Paris 1922).

Ceeace un primitiv vede în vis este tot așa de real pentru el, ca și când ar fi văzut ceva în stare de veghe. Ceeace pentru noi este o percepție, pentru primitiv este o comunicare cu spiritele, cu sufletele, cu forțele invizibile și intangibile, misterioase, care îl înconjoară de toate părțile. Așa se explică, de ce visul, unde elementele materiale și tangibile sunt inexistente, este tot așa de real, ca și lumea fizică, întrucât elementul de comunicare este spiritul și forța invizibilă. Ba s'ar putea spune, că visul e mai real, ca realitatea (*Ibid*, p. 37).

Omul superstițios adesea și omul religios din societatea noastră cred în două ordine de realități: unele vizibile și tangibile supuse legilor necesare ale mișcării, altele invizibile, impalpabile, „spirituale“, formând ca o sferă a societăților inferioare, aceste două lumi nu sunt în contact una cu alta, distincte și solide, grație întrepătrunderii lor. Nu există de cât o singură lume. Toată realitatea este mistică, ca și orice acțiune, și prin urmare, ca orice percepție. (*Ibid*, p. 67).

Nu numai autoritatea imediată în timp leagă un anumit fenomen de un altul. Succesiunea percepută sau observată poate sugera legături, care nu se confundă cu această succesiune. Ea constă dintr'un raport mistic, pe care primitivul și-l reprezintă între antecedent și consecvent: primul având puterea să producă pe al doilea. Desfășurarea în timp este un element de legătură, dar acest element nu

e totdeauna necesar, nu e niciodată suficient. (Ibid. p. 73—74).

Ceeace izbește de la început, insistă Lévy Brühl, este că mentalitatea prelogică aproape nu analizează. Fără îndoială, într'un anumit sens, orice act de cugetare este sintetic. Dar când e vorba de cugetarea logică această sinteză implică, aproape în toate cazurile, o analiză prealabilă. Mentalitatea prelogică este sintetică prin esența sa: cu alte cuvinte sintezele care o constituie nu implică analize prealabile, al căror rezultat să fie înregistrat în concepte. Legăturile reprezentărilor sunt date în general odată cu reprezentările. Ele au un caracter oarecum aprioric. (Ibid. p. 113—114).

Categoriile de poziție, de situație în spațiu și pe distanțe sunt, scrie Lévy Brühl citând pe Gatschet în reprezentările popoarelor sălbatice de o importanță tot așa de capitală ca acelea ale timpului și ale cauzalității pentru noi (Ibid. p. 165).

Importanța înregistrărilor spațiale se observă și în limba primitivilor, atunci când e vorba mai ales de expresiunile descriptive.

Tendința comună este a descrie, nu impresia primitivă, ci forma, contururile, poziția, mișcarea, modul de acțiune al obiectelor cu spațiu, într'un cuvânt ceea ce se poate desena. (Ibid. p. 175).

Noi când vorbim, clasificăm; primitivul individualizează; noi căutăm să vorbim cu precizie, primitivul când vorbește, desenează, adică vorbește în imagini am putea zice. Conceptul lor este ceea ce s'ar numi conceptul-imagie, adică un produs mintal, în care individualizarea e maximă.

În genere primitivul nu cunoaște abstracțiunea. Pentru noțiunea de tare, ei zic: ca piatra; pentru cea de rotund: ca luna și așa mai departe, adăugând de obicei un gest ideii exprimate și confirmând printr'un semn, adresându-se ochilor, ceea ce ei voesc să fie auzit. Mecanismul comparațiilor e atât de perfecționat, ca să zicem astfel, în cât în limba lor adjectivul aproape nu există; substantivul îndeplinește acest rol.

Noi vorbim cum cugetăm, adică prin ajutorul conceptelor. Pentru primitivi cuvintele sunt realități mistice. Simpla audiție a unui mit, din punct de vedere afectiv, este cu totul altceva pentru ei, de cât pentru noi. Ceeace ei aud le stăruiește o cantitate de armonice, o multitudine de impresii adiacente, care pentru noi nu există, grație structurii logice a cugetării noastre. Cuvintele pentru noi deștepă asociații a căror origine se găsește în experiență; primitivul este oarecum impermeabil oricărei experiențe generatoare de concepte.

Atragem deocamdată atenția asupra structurii cunoașterii la primitivi și la contemplatorii evoluai ai operei de artă. (Urmează)

SCARLAT STRUTEANU

Antiquitas rediviva

(Vremurile revin)

de GH. BAGULESCU

— FRAGMENT —

Sus, pe tăpșanul stâncos al insulei Caprea, printre platanii umbroși, plopi svelți, și inii maritimi — ce fănesc din coasta insulei ca niște jocuri verzi de apă — se întrezărește, din largul mării, albeața de marmoră a unui palat ca'n povești.

Colonade și ferestre înalte, arcate, împodobesc etajele, terminate prin terase, de pe a căror înălțime ochiul poate alergera în voc spre câmpia mării Tyrrheniene. Portice fragede și terase în cascade coboară până în apa mării, sprijinind pe ele o lume întreagă de statui, Templele marilor zei înconjoară palatul.

Coitane uriașe, sprijinind victorii înaripate, portaluri cu bolți înalte și intrări străjuite de sfincși, cu statui de ostași încremeniți în armuri, desăvârșesc măreția palatului, în care măreția liniilor s'a îmbrățișat deopotrivă cu gingășia și armonia, sub divină inspirație a zeilor arhitec-turii.

Fața palatului privește spre largul mării, întinzându-și brațele rotunde ale unei terase până deasupra peretelui stâncos, de care se lovește apa mării și pe care o statuă uriașă a lui Jupiter Statuor, așezată între două colonne, tronează peste întinsul imperiului de ape.

Pe turnul răsărit, carul lui Apollo, a încremenit în aramă.

Jos alături, din mijlocul avuzului unde Aurora își înfrânează goana nebună a valilor, fănesc șuvițe de apă, ce se respiră ca niște raze de răsărit, recăzând apoi în braț mărunt, în care tremură frumoasa față septicoloră a Zeitei Iris.

Pe aleele mlădioase și albe, singuratece sau adunate în grupuri, se înalță statui de Tribuni în aramă, Cesari călări. Diane de marmoră. În jurul izvoarelor, Nereide și Adoniși iar, agățati de colțuri prăvăltoase de stâncă. Faunii privesc pe furis cum un corp dragălaș de Venus își înnoacă piciorul gol în limpezimea mării.

În lăuntru al palatului, sunt încăperi ce întrec în podoabe vestitul atriu al lui Nerone și minunatele iafacuri ale Cleopatrei. Este palatul minune, pe care ambiția Impăratului Tiberiu, ajutat de întrecerea celor mai de seamă artiști ai lumii cunoscute: Greci, Romani și Egipteni. La clădit în cel mai fermecător loc al Italiei.

Adesea în mândrele încăperi dinspre mare, prin ferestrele larg deschise, nătrud primele raze de răsărit, prinzând în sulul lor de lumină, ca pe niște fluturi albi, corăbiile ușoare ce, cu pânzele umflate de adierea dimineții, vin sau pleacă din portul Neapol și Pompei.

Pe terasa ce se afundă mai adânc în mare, în fața statuei lui Jupiter, reze-mată de balustradă, stă pierdută în gânduri stăpâna mândrului palat, Berenice.

Pieptănată după obiceiul grecesc, ea poartă o stollă de mătase holoserică roză-străvezie. Dintr'o singură bucată, haina alunecă de la pieptul rămas ne jumătate gol până la glesnele picioarelor prinse în coturne. Stolla subțire alintă formele mlădioase ale corpului, lăsând să se vadă în întregime brațele goale și piciorul stâng până aproape de genunchiu.

Cercei de smarald, brățări masive de aur la amândouă brațele, coliere de perle, sporeau bogăția gătelii și punctau fru-

museștea corpului. Tot ce orientul avusese mai frumos și mai expresiv adunase într'un singur corp de femeie. Nici oamenii și nici zeii nu ar mai fi avut ceva de adăogat la frumusețea muritoarei.

Timbalele și harfele sfârsiseră, odată cu mlădioasa dansatoare egipteană, ritmul molatic al unui dans oriental. Intinsă pe covorul pe care dansase, gingașa Rabba, își privea cu ochi mari stăpâna, în timp ce pieptu-i sălta cu putere sub respirația dansului sfârșit. Picuri de harfă, ondulări de dans și lacrimile unor nervi sbuciumați, se amestecau cu adierea. De pe fața soarelui în asfințit, picurau de a-semeni, în marea albastră, cele din urmă lacrimi din lumina zilei.

Ochii negri ai Berenicei prind licăriri roșii sub razele de asfințit, iar privirile rătăcite se pierd gânditoare pe întinsul pustiului de ape.

Corpul mlădios de orientală se cutremură din când în când, sub îmboldirea nervilor nepotoliți. Printre lacrimile ce alunecau pe față, în picuri fierbinți, ea vede asfințitul soarelui de acum zece zile când, pentru a înfrunta furia mulțimii răsvrătite contra ei, coborise singură în turnicarul străzilor Romei.

O ambiție fără margini o mănase în vâltoare. Amenințările și strigătele mulțimii îi alungase sângele din față, dar totuși ea părea nepăsătoare.

Numai după ce ajunse în palat, dându-și seama de primejdia prin care trecuse, începu să tremure.

Trecuse zece zile și groaza căpătată în loc de a se șterge, sporită de gânduri noi de îngrijorare — o așteptare îndelungată și cea mai vie dorință neimplinită.

Chiar în ziua răscoalii, Impăratul dându-și seama de furia poporului — care după luni întregi de nemulțumire ajunsese acum la mișcări de stradă, cerând alungarea Berenicei din Roma — își condusesese pe ascuns iubita, însoțit de Cerealis, aici în insula Caprea.

Despărțirea fusese mișcătoare. Stutua lui Jupiter însăși văzuse cum chiar Impăratul, plângea lacrimile unei iubiri, ce nu putea să treacă peste porunca soartei. Cesar făgăduise că va veni să o vadă peste cinci zile.

În ochii Berenicei, mai mult decât iubirea, plângea mândria jignită, ambiția și trufia, rostogolind odată cu fiecare lacrimă și particulele unei nădejdi nutrite de atâtea ani.

Nu era prea frumos Impăratul Titus, pentru a stărni într'atât dragostea Berenicei, dar era Impărat. El singur putea îndeplini năzuințele ei de mărire: dorința de a ajunge Impărăteasă recunoscută a lumii.

De două ori câte cinci zile, trecuseră fără ca Impăratul să vină și, cu fiecare clipă ce se adănga peste ziua întâlnirii, se măria mândria. Iubirea adevărată, câtă mai rămăsese, fugea în fața urii, în timp ce așteptarea întindea cu putere coarda nervilor de la dorințe ce nu se mai putea înfrâna.

Nepăsarea lui Cerealis o durea și mai rău. Iubirea lui Cesar putea fi mai rece, erau doar de atâtea ani împreună, dar a tribunului era deabia la început.

El, care o dorise atât de mult și pe care ea îl reprimise în vraja dragostei, din cauza trecerii și puterii ce avea a-

DAIMONION

XII. CREAȚIE INSONDABILĂ

de LUCIAN BLAGA

supra poporului din Roma, el, îndrăgostitul clipelor înălțătoare de iubire, întârziă deasemeni. Iși aducea aminte cum, luni dearândul, îl ținușe departe, cum îl umilise chiar, pentru-ca apoi să-și schimbe purtarea când acesta, drept răsbunare, începuse să ațâțe poporul împotriva-i.

Globul soarelui, ce de o clipă se afundase în ape, luase cu el cele din urmă licăriri de pace din sufletul femeii. În golul din suflet, pătrunse atunci, în valuri line de desnădejde, dorul tărâmurilor părăsite și clipele anilor copilăriei.

— Ierusalime, Ierusalime! Astăzi ca și tine nu mai sunt decât o cetate dărâmată. Roma ne-a înfrânt pe amândouă.

Printre lacrimile unei surescitări fără seamăn, ochii minții păseau domol pe țărmul Mării Moarte, spre cetatea sfântă. Se vedea tânăra fecioară, ascultând alături de sora ei iubită cum bătrânul harfist al lui Herod, mai totdeauna spre seară, picura din strune liniștea dumnezească a psalmilor lui David.

— O, Iehova! Iehova! Fă să văd și eu astăzi puterea ta asupra zeilor păgâni, astăzi, când numai statornicia credinței mele, în tine, mă oprește să ajung stăpâna lumii.

Am păcătuit, stăpâne, împotriva poruncilor tale, tocmai ca să te pot introna în capitala lumii de astăzi!

Un imn religios, dând viață unuia din psalmi, umplu după dorința sbuciumată a semitei împrejurimele parcului de un suflu pios, ce se înfrăța cu adierea domoală și răcoroasă a serilor de vară.

Intreagă ființa Berenicei fu cuprinsă de un cutremur. O sclavă se apropie sfioasă și, sărutându-i glesna piciorului alb ca zăpada, îndrăzni să șoptească:

— Stăpână, a început să se simtă răcoreala serii. Imbracă palla, stăpână.

Un gest domol de învoire fu răspunsul, mai mult un semn care cerea să nu mai fie tulburată din visarea ei.

Mantia de purpură violetă, cu marginea țesută în fir deaur, îi fu așezată pe umăr.

Dar sufletul unei femei este un amestec de apă și de foc, lumină și întuneric, senin și trăsnet; o împerechere de măreție și josnicie, de blândețe și cruzime. Din seninătatea suflului religios, un cutremur o aruncă în partea opusă a simțirii.

— De-ajuns! Trăesc încă și vreau ca să trăesc!

Cu toată măestria artei voastre, vreau să mi cântați un dans de salomee!

Palla fu aruncată scurt de pe umerii rotunzi. Brațele goale, picioarele prinse în coturne, pieptul ce da să rupă mătasea subțire a tunicii, mijlocul mlădios de salamandră, începură să contureze sunetele dansului din Orient.

Faunii cățărați de stânci priveau cu lăcomie corpul gingaș al dansatoarei, noaptea se așternea deopotrivă peste mare și parc; Phoebus ajunse la înălțimea vârfului brazilor, privind cu ochi de argint; stropi de muzică se împrăștiu calzi și melatici, în atmosfera desmierdată de mișcările ritmice ale zânei dansului din țara focului.

Lămpi atârinate, așezate în globuri de cristal, lumineau terasele; alte globuri luceau sus pe bolta de albastru. Pe terasa villei de deasupra mării, continua încă dansul.

Târziu în noapte, mișcările dansatoarei împreună cu picuratul harfelor căzură grămadă pe covor. Inșasi coardele nervilor destinși priveau că zac și ele lângă trupul înfrânt.

Luată de sclave, fu dusă în marea atriu al palatului. Printre geamurile larg deschise, pătrundeau sfioase raze răcoroase din lumina nopții, îmbrățișân-

Sfârșitul unui capitol anterior cere imperios un scurt comentariu. Spuneam că în teoria genului Kant și Goethe au văzut deopotrivă de adânc, cu deosebire că întâiul a văzut mai precis, iar al doilea mai larg. Deopotrivă de adânc au văzut prin faptul că — deși sumar — ei au analizat genul până în substratul irațional, până în însușirile de creație intuitivă și inconștientă cu cari acesta pare a fi înzestrat. Kant, cu ochiul minții mare cât ochiul lumii, a văzut mai precis, deoarece a arătat cu o tăietură de briciu scolastic unde sfârșește raționalitatea și unde începe iraționalitatea genului, lucru pe care Goethe, gânditor în vedenii, mai mult îl enunță în aforisme vagi, imaginația lui sfîindu-se de orice despicări în stil de ornamentică gotică. Dar el a văzut mai larg de cât Kant prin aceea că nu mărginește genul la artă, ci îi îngăduie cu sprinteneală atotghicitoare orice domeniu spiritual sau practic. Cum e posibilă această largire, firește, el n'a ținut să iscodească, ceea ce altfel din partea noastră nu constituie o învinuire, deoarece Goethe nu și-a luat niciodată sarcina de a face propriu zis „o teorie a genului”, ci și-a spus doar ocazional simple păreri totdeauna fragmentare asupra subiectului în chestiune.

De alți gânditori contemporani, dar mult mai tineri și cu desăvârșire altfel alcătuiți sufleteste, îl despart pe Goethe, în aceeași problemă, evidente deosebiri. Romanticii înzestrează genul cu un universalism magic. Se'nvrednicește după ei de atributul genialității în mai mare măsură acea operă, în care printr'o întretăiere jucăușă interferează poezia, filozofia, profeția, etc. Genul e după ei actorul după plac al tuturor rolurilor pe cari spiritul omenesc le poate juca pe scena cu nenumărate surprize a culturii umane. Universalismul pe care Goethe îl atribuie genului nu e de predispoziție ca la romanticii, ci de cadru de manifestare; pentru el genul se poate manifesta în orice domeniu, într'o organică limitare (nu numai în artă cum pretindea Kant), excepțional poate și în mai multe domenii fără însă de a ajunge la confuzia lor.

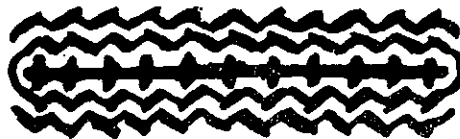
Intre cugetătorii a căror tinerețe coincide cu bătrânețea lui Goethe am amintit tot cu o teorie asupra genului, plină de interes pentru noi, și pe Schopenhauer. El a înțeles, și fapta aceasta rămâne poate printre puținele cuceriri definitive ale filozofiei, mai bine decât alții dife-

rența profundă dintre intelectul discursiv și intuiția genială. Totuși nimenea n'a interpretat genul așa de egocentric prin prisma propriului său sistem de gândire ca Schopenhauer. Reducând genul la contemplarea „ideilor platonice” el isbutește, cu îngrănădire absurdă de argumente, să vadă în „obiectivitate” cea mai esențială însușire a genului. Cu ce spirituală libertate și lipsă de prejudecăți față de filozoful „antiscloastic” pune Goethe în orice observație asupra genului accentul pe creație. Niciunul dintre nenumărații serafici sau îndrăciți gânditori ai aceluși timp nu accentuează cu atâta încântare și pasiune caracterul creator par excellence al genului, ca Goethe.

Faust tălmăcește cunoscuta vestire dogmatică din fruntea evanghelicii lui Ioan: „la început a fost cuvântul”, prin: „la început a fost fapta”. Goethe a ținut să caracterizeze divinitatea prin ceea ce mai demn de ea: prin creație, prin productivitate, prin săvârșire și faptă. Nu e decât un omagiu fără reticențe adus genului, dacă Goethe îl caracterizează prin același dar al creației, pe care, crescut dincolo de orice măsură, îl găsește și în divinitate. Dar în afară de asta, mai există și altă apropiere pe care el o încearcă între gen și divinitate, prin mijlocirea indirectă a demonicului ¹⁾. După cum știm demonicul nu e decât divinitatea intrucât iese din sine, intrucât evadează din ordinea ce și-a impus-o, intrucât se contrazice și nu încetează de a crea. — Cu plăcere Goethe nu stăruie în regiunea aceasta de aer subțire a metafizicii, Hotărât e el numai în durarea unei punți între gen și demonic. Demonicul e elementul creator, intuitiv, irațional, dăvâtor în orice geniu, câteodată chiar fatalitatea genului. Orice creație veritabilă, insondabilă prin mijloace raționale, orice creație care veacuri de-a rândul nu încetează să fascineze închipuirea muritorilor, duce mintea tălmăcitoare de origini — deadreptul în Demonic. Și creațiile acestea pot să fie cântece, ipoteze, idei, fapte. Demonicul sunte toate prin faptul că frământă și magnetizează pilitura de fer a sufletelor mai multor generații de oameni, și prin faptul că opun o rezistență definitivă oricărei încercări de a le înțelege tranșant cum înțelegi simetriile logice ale unei formule matematice.

1) Tot cu divinitatea aducea în legătură și filozoful Schelling — geniu „Această veșnică noțiune a omului în Dumnezeu ca izvor nemijlocit al plasmuirii lor sale, este ceea ce se numește geniu... divinul ce sălășluiește în om. Genul e așa zicând o fărimă din absolutul lui Dumnezeu”. (F. W. Schelling, Philosophie der Kunst, pag. 108, Eckardt Verlag 1907 Leipzig). Această operație de apropiere nu e decât foarte firească la orice panteist, deci și la Schelling, și la Goethe....

LUCIAN BLAGA

du-i corpul încălzit și capul afundat în gândire.

Ridicându-și apoi privirea, ochii îi rămase ațintiți asupra lumii pline, din globul căreia fecioara nopților, cu părul despletit, privea în susul cerului.

Ademenită de măreția divinității, se ridică încet, sprînjindu-se în cotul drept. — Așa trebuie să fi fost nopțile când Antoniu doitor, mergea să întâlnească pe Cleopatra!...

Alexandru Sihleanu

(1834-1857)

Din falanga poezilor ce au urmat lui Gr. Alexandrescu și Vasile Alecsandri, după prima lor epocă liberară, face parte și Alexandru Sihleanu. Fire sensibilă și cu o deosebită delicateță sufletească, el dispăre prea de timpuriu din mijlocul generației sale, care puna multe speranțe în el.

Bucureștean prin naștere, Al. Sihleanu învață în colegiul Sfântu Sava și în pensionul lui Morty și apoi pleacă, la vârsta de 18 ani, în Paris, unde obține baccalaureatul în litere. Sub inspirația marilor poeți ai Franței și îndemnat desigur și de prieteni, el începe să publice primele versuri în „Junimea română” ziar publicat de societatea „Junimea română” a studenților români din Paris. Această foaie era redactată de G. Cretzianu, Alexandru Odobescu, Dimitrie Florescu, dr. P. Iatropolu, Dimitrie Berendei și Alexandru Sihleanu. Din ea au apărut numai trei numere în anul 1851 în tipografia De Soyne unde mai publicase alți români, diferite cărți literare.

AL. SIHLEANU

La Paris Sihleanu a stat mai mulți ani, cred din 1851 până în Septembrie 1855, când se reîntoarce în țară. Un cerc literar și politic înjghebat de scriitorii cari conduceau ziarul „Concordia” îl avu câțva timp colaborator. Atins de o boală nemiloasă poetul Sihleanu, se stinge în plină tinerețe în ziua de 23 Martie 1857, cu două luni după ce își tipărise volumul său de versuri intitulat „Armonii intime”.

Fire prin excelență romantică poetul Sihleanu, n'a isbit să ne dea o operă originală de talent și întreaga sa activitate literară se rezumă la câteva imitații după marii poeți romantici francezi și englezi; iar pe de altă parte la câteva unile încercări de originalitate. Poezia sa poartă pecetea romantismului cu toate temele sale de inspirație: iubire, dragoste de natură, dragoste de miraculos, urade patriotice, etc...

Poeziile care l-au impus în fața contemporanilor au fost desigur „Sonetul I”, „La Patrie” și „Strigoiful”. Prima poezie a avut cinstea de a fi aleasă de Titu Maiorescu în celebra sa antologie a poeziei române, publicată în anul 1867; iar ultima „Strigoiful” s'a bucurat și de atenția marelui Eminescu.

Din puținele poezii rămase de pe urma lui Sihleanu, istoricul literar nu-și poate fixa o apreciere prea justă. Nemiloasa moarte care l-a răpit în floarea talentului, ca și pe atâția alții dintre poeții noștri, a pus capăt desigur unui poet de talent, care ar fi putut crea pe vremea lui câteva opere de valoare. Poetul Alexandru Sihleanu, împreună cu confrății lui: George Crețianu, N. Nicolescu, Alexandru Depărățeanu și alții, fac parte din acea pleiadă de poeți, care au pregătit ivirea poetului genial de mai târziu: Eminescu. Ei fac tranziția, dela poezia pașoptistă a lui Vasile Alecsandri, etc... de inspirație ușoară, îmbrăcată într-o formă naivă și superficială; la poezia de maturitate literară creată de marele Eminescu. Meritul lor este acela de a fi pregătit spiritul public pentru o poezie nouă, iar lui Mihail Eminescu o limbă poetică în formație.

Genialul Eminescu n'a disprețuit modesta lor colaborare la făurirea poeziei românești. În încercările sale tinerești se inspiră din ei, iar în „Epigonii” le aduce cele mai elogiase aprecieri.

Dealtfel se știe că în toate literaturile, apariția unui scriitor genial este precedată de o serie de scriitori mai mărunți care pregătesc terenul cuvenit. Și tot acești scriitori minori au meritul de a populariza ideile și creațiunile marelui scriitor. Lor le revine meritul de a lansa în conștiința maselor pe marele lor maestru.

Cercul studențesc „Al. Sihleanu” din Rimnicu-Sărat, în frunte cu poetul Ion Gane, a avut frumoasa idee de a comemora pe poet la Sihlea, în ziua de 30 August 1925. Este desigur cea mai laudabilă faptă a tineretului universitar, de a scoate din umbra trecutului întunecat, figurile modeste și sincere, ce au contribuit cu munca lor la progresul literaturii noastre.

Aportul literar al poetului Alexandru Sihleanu este mic, dar entuziasmul său a fost mare, ca și al tuturor scriitorilor din veacul al 19-lea care ne-au mijlocit dezvoltarea literaturii moderne de astăzi.

GH. CARDAȘ

SPICUIRI BIBLIOGRAFICE:

A. — Opera, ediții:

1. *Armonii intime*, București 1857.
2. *Armonii intime*, a doua edițiune (cu o prefață de G. Cretzianu) Buc. 1871.
3. *Armonii intime*, Buc. 1896, Biblioteca pentru toți nr. 73.
4. *Poesii* — „Armonii intime” — (cu o prefață de N. Iorga), Vălenii-de-Munte, 1909.

PREMIU PENTRU OPERE DRAMATICE

Premiile „Asociației criticilor dramatice” pe anul curent au fost decernate în chipul următor:

D-lui Gib Mihăilescu premiul în valoare de 5.000 lei pentru piesa „Pavilionul cu umbre”.

Premiul al II-lea (3.000 lei), a fost decernat d-nei Sarina Casvan-Pas pentru piesa „Calvar”.

Premiul III-lea în valoare de 2.000 lei a fost decernat d-lui Eugen Bourceanu, pentru un poem dramatic în versuri.

Conform regulamentului premiilor, piesa d-lui Gib Mihăilescu va fi recomandată spre reprezentare teatrului Național.

UN CONCURS PENTRU

„MONUMENTUL EROILOR”

Iată ce mi scrie amicul meu Z..., cu rugămintea de a fi, fără zămăleală, discret:

... ..
În târgul acela de lângă frontiera ungară, casele, deși spoite, au toate un aier de piatră: gris și triste.

Caldarămurile—mai todeauna despopulate — răsună sinistru, ca bolțile de cavouri.

Băstinașii, în majoritate unguri, au, în mers, o rigiditate mecanică, în ochi o absență impresionantă, iar în glas clocot metalic și surd.

Dacă în decorul acela și între oamenii aceia n'ar scripi silueta sprințară a cătorva regățence, mutrele degajate ale funcționarilor de dincoace de Carpați și, mai ales, vesela gravitate a ofițerului român — nu știu zău, care dintre noi, oameni cu metehne, tabieturi și falafastăcuri bucureștene, s'ar încumeta să zăbovească mai îndelungă vreme prin acele locuri!

Așa s'a făcut că cu, împreună cu prietenul Stavro, vânător pasionat și negustor ambulant de influențe, răpit de vioiciunea și amabilitatea răgățenilor din târgul acela, pierdurăm trenul o săptămână în capăt — deși urma să ne întoarcem peste două zile la București, unde ne așteptau afaceri urgente.

Recunosc că nu mi-a părut rău.

Deși numai biet gazetar, fui îmbrățoșat cu acelaș fierbinte entuziasm ca și prietenul meu Stavro, vânătorul.

În tovărășia regățenilor am colindat — zi și noapte neîntrerupt — bodegile toate. Am ținut, în inima nopții — pela răspântii pustii, ori prin ganguri tainice, cu miros de iodoform — discursuri patriotice. Ne-am legat — gentil — de femeile întârziate prin oraș. Am turtit giobenui unui rabin evreu — așa ca chestie... și am provocat la duel — în șantan — pe un june nobil ungur, fiindcă mama sa, artistă acolo, nu știa să cânte pe românește:

La Bacău, la Bacău
Într'o mahala!

...și nici nu'l avea tradus în repertoriul ei, în limba maghiară.

Cu prilejul acesta, deși duelul n'a mai avut loc — (picul mi-a cerut scuze) — fui totuși sărbătorit ca un erou. Dovadă: s'au consumat douăzeci și opt sticle Bika-ver, nouă de cognac, 3 de Chartreuse și douăsprezece Champagne triple sec — bașcă mezelicurile, fructele, mâncarea, cafelele, țigările... paharele, gărăfile, farfuriile și oglinzile sparte.

Toate acestea în onoarea mea.

Ziua albă ne-a surprins în tratative trepidante cu garderobiera — (o ungu-roaică nostimă, dela Apathida, cu părul roșu, obraji de lapte, ochii de cadăna — și niște săni... două cașuri... să le mănânci!)

Ceata noastră era mare: colonelul, doi căpitani, doi sublocotenenți și restul, până la șasesprezece, civili.

Țineam morțiș să convingem pe domnișoara să... (fiindcă, în definitiv, asta era meseria ei)... să se dezbrace și eu odată, ca să ne lămurim de visu dacă e adevărat ce zice Europa, anume că, la unguri, inima e așezată în altă parte decât la celelalte nații.

Colonelul era de o vervă infernală — și, parcă, mai agreat. Ceia ce făcu pe un ofițer din gloată să comită un spărit, care a compromis strategia verbală a șefului :
— „Frapilor, hai s-o umfăm și să aterizăm cu ea la popotă...!”

Garderobiera s'a sunțit — era și vremea! — jignită. Ne-a drăcuit, a pipat după patron. Și fiindcă nu eram oameni de rând, patronul ne-a făcut cadou câte o sticlă de benedictină, câte o trăsură la doi... șeasesprezece salutări ceremonioase — și am plecat cu Dumnezeu.

— „Asta e un patron civilizată...” — zise colonelul satisfăcut, urcându-se în prima trăsură cu mine... „să fi fost un altul, grobian, ieșea cu boiangerie...”

birjarul întrebă, cu șapca în mână :

— „Acasă?... domnule general?...”

— „Acasă... fătule!...” „...apoi către mine, radios :”

— „Aici toată lumea mă cunoaște. Să vezi iusă după ce-o ridică monumentul — o să ajung de pomină... Mergem să examinăm machetele trimise de sculptori. Azi e juriul — și juriul suntem noi : eu și cei din trăsuri. O să vezi ce bздăgăanii ne-au venit. Avem bani, bani ghăață, strânși cu talerul și cu vorba bună : opt sute de mii, plus patru sute în perspectivă, dela autorități, ministere, un-alta. Dar dacă n'avem sculptori! N'avem sculptori! Nici o idee, nici un sentiment, nici o concepție, nici un patriotism în tehnică! Nimic! Nimic!... Nimic!... Păcat de banii care-i cheltuște statul cu ei. E o grozăvie!”

Deși nu știam precis despre ce vorbește colonelul, exclamai totuși, convins :

— „Grozăvie!!!...”

Trăsura noastră se opri, ca și celelalte care ne urmau, în fața casei colonelului, unde, în cerdac, doamna colonel, puțin bosumflată, făcu muștrător cu degetul către soțiorul ștrengar — și o bezea discretă spre ultima trăsură din cari scoborau sublocotenenții.

În biroul colonelului, pe o masă mare acoperită cu cerșafuri albe, zăceau, ca șapte căpățâni de zahăr, ronțâite de șobolani, șapte machete de ghips, reprezentând, în diverse atitudini și pe diverse arhitecturi, episoade eroice din războiul nostru cel mare.

Nu lipsea nici de pe una vulturul înaripat și, ca postament, soclul piramidal cu aspect de clopoțniță bătrână ori de culă, egiptenizată pe flancuri.

Doamnele din comitet, care zăboviseră până atunci în salonașul doamnei colonel, intrară pe rând, cu gravitate de profesoare și totuși — în ochi — cu nu știu ce neastâmpăr de vrăbiuțe.

Urmară prezentările, iar după prezentări o tăcere penibilă.

Apoi deodată o doamnă prinse a ciripi argintiu, după dânsa alta, pe urmă a treia — și în curând biuroul colonelului se umplu de o larmă stridentă, asemenea sotelor de clopote și clopoței în scrile de denii.

După un ceas de cumplită încordare izbutii, în sfârșit, să înțeleg că doamnele din comitet discutau despre lucrările trimise de sculptori.

A mai trecut încă o oră până să mă dumăresc că în sânul lor se stabilise o majoritate zdrobitoare, care înclina pentru proiectul sculptorului X. (Uu soclu, în vârful căruia un soldat rănit, cu arma într-o mână iar în cealaltă drapelul, se clătina murind, în timp ce un inger îl susține de subțiori, ca o soră de caritate).

TEATRUL FANTASIO

Ocupația gazetărească nu mi-a dat răgaz să văd cele din urmă premiere, în euts de două săptămâni.

Deaceea, abia acum scriu despre deschiderea Teatrului Fantasio, condus de excelentul artist Ion Iancovescu.

Are d. Iancovescu mare talent nu numai ca actor și deschiator de drumuri în interpretare, ci și ca organizator. Precum are firesc nevoie de nestingherită libertate, talentul lui nu încapă în cadre, imaginația lui nu cedează.

Acum câțiva ani a întințat Teatrul Mic, dând prilej publicului să aprecieze o modelașe nouă, vioare, entuziasta în teatru și sa vadă o grupare de actori tineri, stimulați de râvna directorului lor.

Anul acesta, a făcut Teatrul Fantasio, cu grija și cu râvnă, demne de nestăpânitul său talent.

„Maimuța, care vorbește” e o piesă de fauchois.

O piesă ușoară, în care imaginația se implințește pe un subiect de orama, iar observația și înămplarea, ca și imperativul mediului îi împina în destășurări de comic sburdalnic. E în piesă și aspectul brutal al vieții, e și lirism și aspect de comedie, care rănește și ton de duioșie, care predispuie la meditare. Sunt acestea ca laturi de construcție. Realizarea însă e ușoară, fără o preocupare de aprofundare și fără o grija de meșteșug. Parcă-i lasată în grija actorilor. Și actorii tineri dela „Fantasio” au prezintat-o bine, sub cătauza d-lui Iancovescu.

A avut ochii buni d. Iancovescu, alegând pe actorul care să fie maimuța, d. Rosen. A fost o toarte în rol maimuța. Și-l așteptăm acum pe d. Rosen în alte roluri, ca să-l putem aprecia deplin.

Într'un circ, Sam (d. Iancovescu) prezintă o „măimuța, care vorbește”. Măimuța e un biet om, care pentru nevoile vieții, face și această meserie de... măimuța. În circ sunt clowni, călăreți, acrobate, dresori. E o lume, în care freamătă și rivalitate și înduioșare și râvna meșteșugului de a dînsira publicul, și pasiune. O acrobată (d-ra Coler) iubește pe Sam. Poate să pară ciudat, dar iubește

sincer, poate fiindcă iubește întâia oară. D-ra Coler, despre care am spus cuvinte bune când era la Teatrul Regina Maria, mi-a dat prilejul să-mi verific aprecierile și să mă bucur, că n'am greșit.

Iar pe Sam îl mai vrea și o călăreață din circ (d-na Țuchi Eremia). D-sa are și deprindere scenică și puțințe de realizare potrivite rolurilor cu riposte rezezi.

Măimuța mărturiseste lui Sam, că iubește pe acrobată. Scena e destul de interesantă. Călăreața geloasă e complice la furarea maimuței, care vorbește, ca să intrangă succesul lui Sam.

E o piesă în care e și grație, e și finețe e și ingemozmate. Și-a fost jucată cu vervă, de toți actorii grupați în jurul d-lui Iancovescu și dominați de d-sa.

B. C.

TEATRUL REGINA MARIA : Povestea Lupului piesă în 5 acte de Fr. Molnar.

O nouă confirmare a desavărgatului meșteșug teatralicesc al d-lui Molnar, și un succes frumos al interpretărilor. Atâta bine s'ar putea spune despre piesa jucată pe scena teatrului Regina Maria.

Subiectul? Simplu ca o povestire de abecedar. Un soț gelos se ceartă cu nevasta sa într'un restaurant, pe motiv că se uită la niște ofițeri de husari, și că un tânăr care a iubit-o a venit după ea în local, și în sfârșit pentru că așa sunt geloșii, absurzi.

În actul al doilea, doamna visează pe tânărul din actul întâi în ipostazele de miștar, diplomat, cămăreț și servitor, așa precum îi scrisese la despărțire că are să-l revadă.

Când tânărul erou apare în actul al treilea ca un simplu candidat de avocat, trimis într-o atacere la soțul ei, avocat plin și profesionist, d-na desamăgita, cerc bărbatului să-l gonească.

Ce-a vrut să arate autorul? Nimic, sau ceva foarte banal, cum că viața este altceva decât visurile, și că visurile nu ar fi altceva decât dorinți și sentimente „refulate”. Fiindcă nu degeaba e Freud la modă.

A fost însă prilej pentru d-na Mariette Sadoveanu să creeze un rol frumos în soția avocatului gelos, jucat cu extraordinară bogăție de amănunte de d. Ion Manolescu. Pentru d. Tony Bulandra actul al II-lea, când joacă patru roluri, a fost ocazie să-și arate marea-i virtuozitate de compozitor de roluri.

Ansamblul în armonie cu jocul excelent al protagoniștilor care asigură succesul piesei.

INTERIMAR

Mai erau și alte proiecte cu ingeri cari susțineau pe eroul expirant. Inșă fiindcă majoritatea doamnelor din comitet găsise de cuviință că ingerul din proiectul sculptorului X e de sex feminin — cereau cu insistență acceptarea acestuia.

Doamnele în minoritate erau și mai dârze : nu vroiau în ruptul capului să cedeze asupra unei statuete care înfățișa o claic de răniți, în vârful căreia un maior agonizat, cu mâna ridicată spre cer... „striga” (astfel explică devizul)... „...ura! trăiască România Mare!... iară cu cealaltă mână, ținându-și casca, schița un ultim salut Patriei... pe care n'o va mai revede...”

Capitanii și sublocotenenții erau, ca inferiori, de părerea colonelului.

Civilii — furnizorii garnizoanei — nu

îndrăzneau să se pronunțe, din condescendență, anticipat.

Doamna colonel aștepta să fie de părerea nu știu cărui sublocotenent, chit că se va întâlni, prin el, cu aceia a colonelului...

Se apropia ora prânzului și disputa încă nu se domolise.

Trei ordonanțe intrară însă cu trei enorme țavi de argint, pe cari radeau țuici bătrâne și mezelicuri aromitoare.

Inarmați cu câte un păhăruț, fiecare din noi — (chiar și doamnele) — tăcură și colonelul zise :

— „Doamnelor și domnilor, în calitate de președinte al comitetului pentru monumentul eroilor, al căror membri devotați și harnici sunteți, dați-mi voie să vă mărturisesc că m'am simțit mulțumit și

chiar mândru ascultând opiniunile amănunțite și temeinice ce ai formulat asupra machetelor aici față și cari au constituit pentru mine piatra de încercare a unei activități ce trebuie să fie încununată de unanime succese... cred necesar să mi dau și eu părerea sinceră și să mă pronunț în consecință. Nu e pentru mine problemă mai anevoioasă decât de a rezuma părerile d-voastră, cari pentru mine sunt laolaltă îndrumătoare și categorice, spunând că în interesul general estetic al țării și al acestui oraș nu găsește absolut nici una din aceste trimiteri la înălțimea pe care cultura noastră, a comitetului, și simțimintele noastre înalt patriotice le revendică. Doamnelor și domnilor, noi nu avem sculptori! Nici sentiment, nici concepție, nici tehnică nu văd, precum nici d-stră n'ai văzut, în machetele aci față. Este dar de datoria noastră a spune tuturor acestor domni: pardon!... noi nu aruncăm banii strănși cu atâta trudă pentru fantasmagoriile dv. care, vă spun pe onoarea mea... mi-l... să mă iertați... scârbă când le văd în ochi. Eroul național este, vă rog să mă credeți, o persoană sfântă. Nimeni n'are dreptul să o terfească, dacă nu saltă în el o inimă curat românească și un patriotism la înălțime".

(Aplauze și strigăte de bravo! Câteva doamne usucă, pe ascuns, ochii înlăcrămați)...

„Deaccia și fiindcă văd în d-stră chințența năzuințelor noastre de veacuri pentru care au luptat vitejește și au murit în floarea vârstei sute de mii de copii — eroii neamului nostru — dați-mi voie să resping în numele dv. aceste false închipuiri de ghips și să vă supun aprobării un proiect care deși al unui anonim cred că întrușchipează visul de aur al Românilor de pretutindeni și din toate timpurile când hordele barbare ne asaltau cu ferocitate, iar liftele străine căutau să ne submineze, cum foarte frumos și înălțător spunea d. general, deunăzi la inspecție, însuși capitalul nostru moral și național, prin intrigă și ură...“ (Bravo! bravo! ura! Trăiască d. general!...)

Domnul colonel trage din saltar un sul enorm de hârtie și desfășurându-l larg, îl expuse examenului comitetului de ambele sexe.

Proiectul, lucrat în aquarele, închipuia, în vârful unui soclu gigantic, împodobit cu chenare naționale, — o luptă crâncenă, la baionetă, între o grupă de soldați unguri, majoritate prăbușiți la pământ, și o grupă de grăniceri români, din cari câțiva, grav răniți.

La mijlocul soclului geniul libertății sub înfățișarea unei dansatoare antice, întinzând cu ambele mâini coroanele nemuriri. Sub picioarele geniului un balaur înfricoșător simbolizând tirania. Pe scările soclului, deoparte și de alta două cete mărime naturală, una de ardeleni, alta de basarabeni (în care sunt strecurați și câteva chipuri de bucovineni), trăgând de un lanț de ancoră, care, plesnind, compune din verigele fărâmate următoarea inscripție, în aur veritabil:

FAURITORILOR
ROMANIEI MARI
EROILOR ROMANI
CAZUȚI PE CAMPUL
DE ONOARE

PATRIA RECUNOSCĂTOARE

De jur împrejurul monumentului patru uriașe tunuri capturate dela inamic.

Un murmur de admirație izbucni din toate piepturile asistenței.

Entuziasmul doamnelor era delirant. Ofițerii aplaudară sălbatic. Civili rămăseseră consternați de plăcere și mândrie. Doamna colonel râdea isteric, scontând voluptatea inaugurării.

Colonelul, singur, fu de un calm perfect și ținută ireproșabilă.

Mulțumi comitetului pentru spiritul în care a știut să aprecieze ultimul proiect — îndemnându-l la noi și spornice etururi pentru complectarea fondurilor.

Păhăruțele, apoi sticlele de țuică se goliră repede, mezelicurile aromitoare se evaporară de pe țavi, ca vrăjite, și într-o atmosferă de veselie triumfătoare procesul verbal fu încheiat favorabil pentru sulul de hârtie — și iscălit în unanimitate.

Când ne-am despărțit — după patruzeci și opt de ore neîntrerupte de chef „La regele mititeilor” — colonelul îmi mărturisii pe peronul gării, între două sughițuri afectuoase:

— „Mă dragă!... Puiule!... Mă!... să fii al naibii, dacă suflă o vorbă...!”

...știu tu, bre, cine?...“

...mă rog și-a plăcut?...“

— „Care?...“

— „Monumentul meu... proiectul, mă!...“

— „Dă-l dracului, că parcă era un ceasornic dela Moși, cu deșteptător!...“

— „Mă!... ăla de l'a făcut, ăla știe ce-i aia un monument...!...“

— „Să i-o spui lui mută...“

— „Cine?... Păi n'am să știu eu?!... Am muncit la el o lună încheiată... și încă o lună până mi-am găsit anonimatul, că nu vroiam să zică lumea că vreau să mă mândresc. Fiindcă, tu mă cunoști acum! Ce să-ți mai spun...! Vino să te pup că ești mare pușlama... Auzi, al dracului, cică... ceasornic, hai?... deșteptător... Fire-ai să fii, tu, de aiurist...“

Colonelul mă strănse în brațe ca un leu, mă sărută de două, de patru, de opt, de zece ori... și fiindcă trenul se urnea domol, mă smulsei din brațele lui și pătrusei în primul apartament pustiu.

Pe peron, elătinându-se și vânturând către mine chipiul, îl mai auzii odată, strigând răgușit:

— „...Au vevoir, tire-ai al dracului... de tip!...“

Apoi, la cotitura cantonului, nu-l mai zării.

Pe Stavro l'am descoperit în clasa a treia dormind pe sacul lui, plin cu iepuri...

N. N. TONITZA

SCRIITORII ȘI POLITICA

Un gest al scriitorilor cehoslovaci

În vara aceasta viața publică din Cehoslovacia a înregistrat două evenimente importante. Unul a fost serbările socoliștilor, cari s'au desfășurat în cadrul unor festivități grandioase și pline de avânt, cum numai sufletul tineresc știe să-l manifeste.

Socolismul e ceva specific cehoslovac și poate fi considerat ca expresiunea conștiinței naționale a tinerii republici aliata. Meritul principal pentru trezirea și organizarea mișcării socoliste îi revine înțeleptului președinte al Cehoslovaciei, d-lui Masaryk.

Cam în același timp începu a se manifesta și o mișcare fascistă în statul vecin, care nu era, însă, văzută cu ochi buni de conducătorii statului, fiindcă aceștia nu o găseau nici justificată, nici oportună și cu atât mai puțin necesară. Din cauza aceasta nu i s'a dat nici un concurs din partea oficialității.

Față de aceste manifestări adânc naționale au început a se mișca și socialistii. Astfel la un moment dat Cehoslovacia s'a trezit într'un haos

politic, fără a se ști exact ce se urmărește.

Din învâlmășeala aceasta a izbucnit însă, fără să se știe precis cum și de ce, o acțiune de ponegrire și delăimare a celui mai ilustru și mai mare cetățean al Cehoslovaciei, fauritorul statului național al poporului cehoslovac, președintele Masaryk.

Acțiunea aceasta a mers crescând luând și caracterul unei adevărate campanii de distrugere, cu scopul vădit de-a aduce pe venerabilul președinte la desgust și abdicare.

În momentele acestea de grea și primejdioasă încercare a vieții publice din Cehoslovacia au intervenit, printr'un gest de înălțătoare demnitate cetățenească și de conștiință națională, cei mai de seamă scriitori cehoslovaci, în frunte cu d. C. Capek și A. Cerny, dând manifeste publice, prin care se declară aderenți devotați ai președintelui Masaryk și condamnă acțiunea de subminare a vieții de Stat, înfierând cu asprime pe inițiatorii acestei odioase campanii.

Scriitorii cehoslovaci, cari dintr'un îndemn nobil au sărit întru apărarea cinstei personale a venerabilului președinte Masaryk, nu sunt politicieni: aceea ce au făcut năsture de-cât îndeplinirea unei datorii cetățenești. Cine ar fi fost oaremai îndreptățiti să aperc pe primul cetățean al Cehoslovaciei decât scriitorii? Cu vântul lor va putea de sigur cel puțin să stăvilească curentul pornit, dacă nu să-l suprimă de tot, căci opinia publică va înțelege acum despre ce este vorba.

Cu îndreptățită indignare se întrebă scriitorul J. Laichter: „Oare am ajuns într'adevăr așa de departe încât să fie nevoie ca să apărăm pe eliberatorii națiunii cehoslovace?”

În alt scriitor de seamă, Petr Kricka, serie: „Unde sunt instituțiile culturale și științifice, cari se mândresc cu numele lui Masaryk? Cum se face că am privit în tăcere până acum la întinarea și defăimarea acestui nume? Soarta n'a voit să pot lupta în timpul războiului în rândurile legiunilor. Îmi voi face însă acum o onoare din faptul, că voi putea lupta în rândul noilor legiuni, pentru eliberarea definitivă a patriei”.

Din manifestul scriitorului St. Lom desprindem următoarele: „Nu putem nega că primejdia ce ne amenință viața noastră socială, prin munca de sobol din partea anumitor elemente, e mare. Viața noastră publică nu e sănătoasă. Trebuie să-i redăm sănătatea și încrederea în sine, prin ridicarea nivelului cultural al poporului... Noi rămânem credincioși aceluia, cari au ridicat până acum națiunea noastră”.

În sensul acesta sunt concepute toate manifestele scriitorilor cehoslovaci, cari prin gestul lor s'au ridicat la înălțimea adevăraților patrioți, arătând prin exemplul dat, care ar trebui să fie rolul politic al scriitorilor din toate țările și din toate timpurile”.

ION BAILA

E C O U R I

REDAȚIONALE

În numărul viitor, colaborarea d-ilor: Dragoș Protopopescu, V. Savel, Ion Călugăru, F. Aderca, Leon Baidaff, Elena Protopopescu, I. Lupu, etc.

PREMIU

Concursul de desen, pentru copii până la vârsta de 13 ani, organizat de pictorul N. N. Tonitza, s'a încheiat cu următorul rezultat:

PREMIUL I DE 1500 (una mie cinci sute lei) copilului Dan Dobrotineanu elev clasa I primară, București.

PREMIUL II de 1000 (una mie lei) copilului Neagu G. Gheorghe, elev clasa IV școala primară din com. Colibași, jud. Ilfov.

PREMIUL III DE 500 LEI (cinci sute) copilului Lemnaru Vasile dela școala de aplicație din Piatra Neamț.

CONFERINȚE

Misticismul european

„Societatea de Estetică” anunță pentru luna Oct. un ciclu de conferințe asupra „Misticismului European” (Legăturile cu arta ale misticismului european în etapele istorice).

Ciclu e alcătuit astfel: O. W. Cisek: Mistica Medievală (10 Octombrie).

Ștefan Nenițescu: Mistica Renașterii (17 Octombrie).

Stelian Mateescu: Mistica Nouă (24 Octombrie).

V. Pârvan, prof. univ.: Mistica Antică (31 Octombrie).

Conferințele vor avea loc la „Fundatia Regele Carol” începând la ora 11 a. m.

□ Vineri 8 și Sâmbătă 9 Octombrie la 6 d. a. d. Grigore Alexinsky, scriitor și fost deputat în Duma rusă. a vorbit la fundatia Carol despre Leon Donici, scriitor basarabean, și Bolșevismul în Rusia și Rusia de mâine.

REVISTE

A reapărut „Viața literară”, „sub conducerea unui comitet” și redacția d-lui I. Valerian Nr. 21 din 2 Octombrie 1926, conține proză și versuri de: V. Voiculescu, Ion Pillat, I. Valerian, Tudor Șoimaru, M. Ștefănescu, D. Nanu, G. M. Zamfirescu, Pompiliu Constantinescu, etc.

CONCERTELE „FILARMONICEI”

□ Primul concert simfonic al Filarmoniceii în stagiunea muzicală a acestui an va avea loc Duminică 17 Octombrie, orele 10 și jumătate, sub conducerea maestrului George Enescu, cu următorul program:

1. Roger Ducasse: Suite française.
2. Marcel Mihalovici: Introduction et mouvement symphonique.
3. Enescu: Rhapsodia română No. 2.
4. Rimsky Korsakoff: Capriccio espagnol.

Concertele simfonice următoare vor avea loc Duminică 24 și Duminică 31 Octombrie și vor fi dirijate de celebrul șef de orchestră francez Rhené Baton.

TEATRALE

Deschiderea stagiunii Teatrului Național din Chișinău, are loc anul acesta la 20 Octombrie.

□ Teatrul Național din Cernăuți, de sub conducerea d-lui Dragoș Protopopescu, a primit o ofertă din partea unui impresar vienez de a juca la Viena. Propunerea a fost primită și au început pregătirile.

Se vor juca: „Trandafirii roșii” de Zaharia Bârsan, „Hamlet”, „Elena” sau „Căderea Troiei” de Radu Sbiera și un miracol românesc cuprinzând toate datinile noastre populare (Steaua, Vicleimul, Irozii, Plugușorul, etc.)

□ Prima parte a repertoriului din această stagiune a Teatrului Popular va fi alcătuită din următoarele piese:

„Funcționarul dela Domenii” de P. Locusteanu, „Vreți să jucați cu mine?” de M. Achard, „Păianjenul de aur” de Schönten, „Tinerețe” de Max Halbe, „Jos masca” de N. Iorga, „Vicleimul și păpușile” de I. Săn-Giorgiu, „Dardamelle” de Mlazard; iar pentru copii: „Ciufulici” de G. Silviu, „În țara piticilor” de Igena Floru și „Scufița roșie” de Radu Gyr.

EDITURA „UNIVERSULUI”

„Universul” a început o ofensivă editorială. Împotriva romanului de „fascicolă”, antiliterar și mercantil, a deschis o serie de foiletoane cu lucrări universale consacrate, pe care apoi le face să apară în volum.

În timp de aproape un an repertoriul și tirajul arată un evident succes.

1. „Nach Paris” de Louis Dumur a făcut începutul foiletonului din „Universul”.

Apărut în volum în două ediții, care însumează 11.000 exemplare. Epușându-se ambele ediții se pregătește o a III-a.

2. Urmează „Gösta Berling” de Selma Lagerlof, — lucrare încoronată cu premiul Nobel din 1909 — ediție de 5000 de exemplare, epuizată.

3. „Vieți zdrobite” de V. Demetrius, în 5000 de exemplare.

4. „Ce-am văzut la Moscova” de H. Bertrand, însoțită de un articol al lui D. Merejkowski, ediție pe hârtie satinată în 10.000 exemplare.

5. Măcelarul de la Verdun” de Louis Dumur, roman istoric, continuare la „Nach Paris”; în 10.000 exemplare.

În curs la foiletonul „Universului” „Bulgarii” de C. Vlădescu, după care va urma „Juliette Rossignol” urmare la „Măcelarul dela Verdun” și apoi „Iubire de pierzare” de Camilo Castello Branco, traducere din limba portugheză de d. Popescu-Telega.

PREMIU PENTRU TEATRUL SĂTESC

Teatrul Național din Cernăuți publică concurs pentru decernarea unui premiu de 5000 lei celei mai bune piese de teatru sătesc — dramă, preferabil, comedie.

Manuscrisele se vor înainta Direcției Teatrului până la 15 Decembrie 1926, în cel puțin două exemplare scrise cîtef.

Manuscrisele nu vor purta numele autorului. Acest nume se va închide într'un plic sigilat ce se va înainta odată cu piesa și pe fața căruia, va fi un motto care va fi trecut și pe coperta manuscrisului.

Menirea acestor piese fiind un mare turneu în satele bucovinene, la primăvară, e de preferat ca ele să trateze în cadrul vieții largi românești teme și tîpuri bucovinene.

Piesele de valoare care vor rămâne totuși nepremiate vor beneficia de puțința de a fi introduse în repertoriul teatrului sătesc bucovinean. Rezultatul se va publica în curs de cel mult două luni dela data închiderii lui.

Direcțiunea Teatrului Național Cernăuți

CARTI PRIMITE

A. Brumă: „În goana trenului”, versuri, Cultura Națională, București, 1926.
Gh. I. Chifibura și Const. Jaleș: „Vicleimul refren”, dramă în trei acte; Cluj, 1926.

Emil A. Chiffa: „Paseri călătoare”, poezii; Imprimeria Dr. S. Bornemisa, Cluj, 1926.

□ În cursul lunii Octombrie va apare primul volum din Istoria literaturii române contemporane de d. E. Lovinescu. Acest volum va cuprinde evoluția ideologiei literare.

10 Octombrie, 1824: S'a născut în Sôhodol (lângă Bran) istoricul Ioan cavaler de Pușcariu.

1864: S'a înființat în București, Conservatorul, din porunca Domnitorului Alexandru Cuza.

1884: Titu Maiorescu a fost numit profesor la Universitatea din București.
1896: Apare în București revista literară „Povestea Vorbei”.

1918: Ioan Al. Brătescu-Voinești, Alexandru Lapedatu și Ștefan Giobanu, au fost aleși membri ai Academiei Române.

11 Octombrie, 1858: Apare în București foaia literară și politică „Dămbovița”, condusă de D. Bolintineanu.

1860: S'a născut în Iași umoristul, doctor Alecă Urechia.

1878: A murit istoricul Alexandru Papiu Ilarian.

1898: Apare în București revista literară „Floare-albastră”.

12 Octombrie, 1836: S'a născut în Tecuci junimistul Constantin Lepadat.

1863: Poetul D. Bolintineanu este numit ministru al cultelor și instrucției publice, sub domnia lui Al. Cuza.

13 Octombrie, 1843: S'a născut în satul Borlești (județul Neamț) Ștefan G. Vărgolici.

1844: S'a născut în Iași poetul Mihail Cornea.

1858: S'a născut în Ploești marele politician Take Ionescu.

14 Octombrie 1777: S'a născut în satul Țigănești (jud. Tecuci) poetul Costache Conachi.

1850: S'a născut în Iași Xenofon Gheorghiu.

1857: S'a născut în Pitești istoricul George G. Ionescu-Gion.

1877: A murit în București pictorul Constantin Lecca.

1890: S'a inaugurat la Iași statuia lui Gh. Asachi.

15 Octombrie 1898: Apare în Paris și apoi la București „Revista de drept și sociologie”, condusă de I. N. Cesarescu, I. T. Ghica, Paul Negulescu, etc.

1906: M. Dragomirescu a fost numit profesor titular de literatura română la Universitatea din București.

1918: O. Densusănu a fost ales membru activ al Academiei Române.

16 Octombrie 1867: Se reprezintă pentru prima oară piesa „Răzvan și Vidra” de Bogdan P. Hașdeu.

Redactor PERPESCIUS